Kinnitatud Väike-Maarja Vallavolikogu
28.10.2026 määrusega nr 10

VÄIKE-MAARJA VALLA

JÄÄTMEKAVA 2027-2032

2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS ... 4
1 TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2027-2032 ... 6
2. VÄIKE-MAARJA VALLA ÜLDISELOOMUSTUS ... 8
3. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE JÄÄTMELIIKIDE JA KOGUSTE KAUPA ... 10
3.1. Olmejäätmete kogumine ja käitlemine ... 12
3.2. Segaolmejäätmete kogumine ja käitlemine ... 13
3.3. Biolagunevate jäätmete kogumine ja käitlemine ... 16
3.4. Paber- ja kartongjäätmete kogumine ja käitlemine ... 18
3.5. Pakendijäätmete kogumine ja käitlemine ... 19
3.6. Suurjäätmete kogumine ja käitlemine ... 21
3.7. Tekstiili ja rõivajäätmete kogumine ja käitlemine ... 22
3.8. Probleemtoodete jäätmete kogumine ja käitlemine ... 23
3.9. Ohtlike jäätmete kogumine ja käitlemine ... 27
3.10. Tervishoiu- ja veterinaarteenuste käigus tekkinud jäätmete kogumine ja käitlemine ... 29
3.11. Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine ja käitlemine ... 30
4. JÄÄTMETEKKE PROGNOOS ... 31
5. OLEMASOLEVATE KOGUSMISSÜSTEEMIDE JA KÄITLEMISTARISTU KIRJELDUS ... 34
5.1. Jäätmekäitluskohad ... 34
5.1.1. Väike-Maarja valla jäätmejaamad ... 34
5.1.2. Minevikus saastunud jäätmekäitluskohad ja nende korrastamine ... 36
6. EELMISES JÄÄTMEKAVAS PÜSTITATUD EESMÄRKIDE TÄITMISEST ... 37
7. JÄÄTMEHOOLDUSE EESMÄRGID ... 38
8. JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE ... 40
8.1. Avalikel üritustel jäätmetekke vältimine ... 40
8.2. Biojäätmete ringlussevõtt ja tekke vältimine ... 41
8.3. Mere- ja muude veekogude prügi vältimine ... 43
9. JÄÄTMETEKKE VÄHENDAMINE JA RINGMAJANDUSE EDENDAMINE ... 43
9.1. Jäätmete ladestamise vähendamine ... 43
9.2. Korduskasutus ja parandamine ... 44
9.3. Ringsed lahendused ehitussektoris ... 44
9.4. Digilahendused ja andmepõhine juhtimine ringmajanduse arendamisel ... 45
9.5. Rohehanked ja keskkonnasäästlikud lahendused ... 46
10. JÄÄTMETE KOGUMISSÜSTEEMIDE ARENDAMINE ... 47
10.1. Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise edendamine ... 47
10.2. Jäätmetekitajate teadlikkuse tõstmine ... 48

10.3. Järelevalve tõhustamine 49
10.4. Teiste kohaliku omavalitsuse üksustega jäätmekava elluviimiseks koostöö tegemise plaan 50
10.5. Olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu saavutamiseks vajalikud tegevused aastate kaupa 50
10.6. Väike-Maarja valla jäätmejaamade arendamine 52
10.7. Pakendite ja pakendijäätmete käitlemise kava 54
10.8. Korraldatud jäätmeveo arendamine 57
10.9. Jäätmehoolduse arendamise rahastamine 58
11. JÄÄTMEKAVA RAKENDAMISE MÕJU KESKKONNALE 62

SISSEJUHATUS

Väike-Maarja valla jäätmekava 2027–2032 on omavalitsuse jäätmehooldust ja ringmajanduse arengut suunav strateegiline dokument, mille eesmärk on määrata jäätmehoolduse arendamise peamised arengusuunad, tegevused ja meetmed aastani 2032.

Jäätmekavas käsitletakse jäätmehoolduse olukorda kavaga hõlmatud territooriumil, jäätmehoolduse korraldamise ja tõhustamise eesmärke ning nende saavutamiseks kavandatud meetmeid. Lisaks keskendub kava jäätmetekke vähendamisele, korduskasutuse ja ringmajanduse edendamisele, ressursitõhususe suurendamisele ning elanike keskkonnateadlikkuse tõstmisele.

Jäätmehoolduse korraldamise õigusraamistik põhineb Euroopa Liidu direktiividel, riiklikel ja kohaliku tasandi õigusaktidel ning valdkonda puudutavatel strateegiatel.

Jäätmehoolduse strateegilised dokumendid on:

- Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030[1]
- Keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD[2]
- Eesti arengustrateegia „Eesti 2035“[3]
- Ringmajanduse valge raamat[4].

Riigi tasandil kujundab jäätmepoliitikat Kliimaministeerium, kelle ülesanne on koostada ja ajakohastada riigi jäätmekava ning tagada jäätmehoolduse õiguslik raamistik. Riigi jäätmepoliitika eesmärk on vähendada jäätmeteket, suurendada jäätmete ringlussevõttu ning liikuda järk-järgult ringmajanduse põhimõtete rakendamise suunas.

Alates 2026. aastast kehtima hakanud jäätmereformi kohaselt tuleb kohalikel omavalitsustel tagada olmejäätmete liigiti kogumise määr vähemalt 67% aastaks 2027, millele järgneb järkjärguline kasv kuni 75%ni aastaks 2035. Nimetatud eesmärkide saavutamine eeldab toimivat liigiti kogumise süsteemi, sh biojäätmete, pakendijäätmete ning muude jäätmeliikide eraldi kogumist.

Kohaliku omavalitsuse roll on jäätmehoolduse süsteemi kavandamine ja toimimise tagamine, sealhulgas korraldatud jäätmeveo korraldamine, jäätmete liigiti kogumise arendamine ning jäätmehooldusеeskirja kehtestamine.

[1] Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 (https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/0000/1279/3848/12793882.pdf)

[2] KEVAD eelnõu (https://kliimaministeerium.ee/kevad)

[3] Eesti riigi arengustrateegia „Eesti 2035“ (https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia)

[4] Ringmajanduse valge raamat (https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/2022-06/Ringmajandus_valge_raamat.pdf)

Jäätmereformist tulenevalt on kohaliku omavalitsuse roll jäätmehoolduse korraldamisel oluliselt tugevnenud. Omavalitsuse ülesanne on tagada toimiv ja tõhus liigiti kogumise süsteem, mis võimaldab saavutada riiklikud sihtarvud. See hõlmab nii tekkekohapõhise kogumise kui ka avaliku kogumisvõrgustiku arendamist, arvestades kohalikke olusid.

Samuti on omavalitsuse ülesanne kavandada ja arendada jäätmehoolduse infrastruktuuri, sealhulgas jäätmepunkte, jäätmejaamu ja muid kogumislahendusi, ning tagada teenuse kättesaadavus kõigile elanikele. Oluline roll on ka teavitustegevusel ja järelevalvel, et suunata elanikke ja ettevõtteid järgima jäätmehoolduse nõudeid.

Jäätmekava koostamisel on lähtutud Riigi jäätmekavast 2023-2028[5], jäätmeseadusest, Väike-Maarja valla arengukavast 2025-2028[6], avalikult kättesaadavatest andmetest ja valdkonnas koostatud jäätmealastest analüüsidest.

Jäätmekava on koostatud vastavalt jäätmeseaduse nõuetele, mis määravad kava sisu, koostamise ja avalikustamise põhimõtted. Kava käsitleb kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduse korraldamist, jäätmetekke vähendamist, liigiti kogumise arendamist, korduskasutuse ja ringmajanduse edendamist ning ressursitõhususe suurendamist. Käesolev kava ei hõlma jäätmeid, mis ei kuulu jäätmeseaduse reguleerimisalasse või mille käitlemine on reguleeritud teiste seaduste ja õigusaktidega.

Käesolevas jäätmekavas kirjeldatud strateegilised eesmärgid, tegevused ja meetmed võivad vajaduse korral muutuda. Muudatuste vajadus võib tuleneda õigusaktide muudatustest, jäätmekäitlusturu arengutest, tehnoloogiliste lahenduste muutumisest, ringmajanduse põhimõtete laiemast rakendamisest ning omavalitsuse vajaduste ja võimaluste muutumisest. Samuti võivad kava mõjutada prognoosimatud või raskesti prognoositavad muutused majanduslikus, sotsiaalses või poliitilises keskkonnas.

Jäätmekava rakendamine toimub tegevuskava alusel. Tegevuskava ja kavandatud meetmeid korrigeeritakse vajaduspõhiselt, lähtudes õigusaktide muudatustest, eesmärkide täitmise tulemustest ning jäätmehoolduse ja ringmajanduse valdkonna arengutest.

[5] Riigi jäätmekava 2023-2028 (https://kliimaministeerium.ee/jaatmekava)

[6] Väike-Maarja valla arengukava 2025-2028 (https://www.riigiteataja.ee/et/akt/403072025030?leiaKehtiv)

1 TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2027-2032

Nr	Tegevuse projekti nimi	Teostamise aeg	Teostaja, rahastusallikas
1	**ELANIKKONNA KESKKONNATEADLIKKUSE TÕSTMINE**		
1.1	Jäätmehooldusalaste artiklite avaldamine valla veebilehel, ajalehes ja muudes meediakanalites	Pidev	KOV
1.2	Valla veebilehe pidev kaasajastamine jäätmealase teabe osas	Pidev	KOV
1.3	Vallavalitsuse ja allasutuste töötajate keskkonnateadlikkuse tõstmine	Pidev	KOV
1.4	Elanike teavitamine jäätmetekke vähendamise, korduskasutuse ja liigiti kogumise võimalustest	Pidev	KOV
2	**OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE**		
2.1	Ohtlike jäätmete kogumise korraldamine	Pidev	KOV, LVJK Toetusmeede
2.2	Asbestijäätmete kogumise korraldamine	Pidev	KOV, LVJK toetusmeede
2.3	Elanikkonna teavitamine ohtlike jäätmete ja probleemtoodete üleandmisvõimalustest	Pidev	KOV
3	**JÄÄTMETE LIIGITI KOGUMISE JA TAASKASUTAMISE SUURENDAMINE**		
3.1	Taaskasutusorganisatsioonidega lepingute uuendamine	2027-2028	KOV, ETO, EPR, TVO
3.2	Elanikkonna teavitamine pakendijäätmete kogumissüsteemist	Pidev	KOV
3.3	Elanikkonna teavitamine biojäätmete kompostimisvõimalustest, kohtkompostimis-võimaluste toetamine	Pidev	KOV
3.4	Küladesse jäätmete kogumispunktide ehitamine (15 tk)	Toetusmeetme avanemisel või VE	KOV, toetusmeede
3.5	Elanikkonna teavitamine ehitusjäätmete käitlusnõuetest ja sorteerimisvõimalustest	Pidev	KOV
3.6	Mitmesektsiooniliste prügikastide soetamine avalikku ruumi (pargid, bussipeatused jne)	Toetusmeetme avanemisel või VE	KOV, toetusmeede
3.7	Väike-Maarja jäätmejaama kaalu renoveerimine/ väljavahetamine	Toetusmeetme avanemisel või VE	KOV, toetusmeede
3.8	Simuna jäätmejaama piirdeaia renoveerimine	Toetusmeetme avanemisel või VE	KOV, toetusmeede
4	**RINGMAJANDUSE JA KORDUSKASUTUSE ARENDAMINE**		

4.1	Korduskasutuse ja parandamise võimaluste arendamine koostöös kogukondade ja organisatsioonidega jäätmejaamade juurde	Pidev, võimalusel toetusmeetme kasutamine või VE	KOV, kogukonnad, MTÜ-d
4.2	Toidujagamiskapi ja teiste kogukondlike jagamislahenduste toetamine	Vajadusel	KOV, kogukonnad
4.3	Digitaalsete lahenduste arendamine ja kasutuselevõtu toetamine korraldatud jäätmeveos, jäätmejaamades	Pidev	KOV, LVJK, toetusmeede
4.4	Roheliste ja keskkonnahoidlike hanketingimuste rakendamine teenuste ja asjade ostmisel	Pidev	KOV
4.5	Ringmajanduse põhimõtete rakendamine kohaliku omavalitsuse asutustes ja üritustel	Pidev	KOV
5	**KORRALDATUD OLMEJÄÄTMEVEDU**		
5.1	Korraldatud jäätmeveo käitlushanke läbiviimine	2028	KOV
5.2	Korraldatud jäätmeveo veohanke läbiviimine	2029	KOV
6	**JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDUS JA JÄRELEVALVE**		
6.1	Jäätmevaldajate registri pidamine ja pidev täiendamine	Pidev	KOV, LVJK
6.2	Jäätmevaldajate registri abil jäätmevaldajate hõlmatuse ja liigiti kogumise nõuete täitmise järjepideva kontrolli teostamine	Pidev	KOV, LVJK
6.3	Jäätmehoolduseeskirja ajakohastamine	Pidev	KOV
6.4	Jäätmekava regulaarne ülevaatamine ja täiendamine	Pidev	KOV
6.5	Koostöö naaberomavalitsustega jäätmete kogumise ja käitlemise osas ühtsete reeglite ja lahenduste rakendamisel	Pidev	KOV, LVJK
6.6	Jäätmekäitlusalaste kontrollide teostamine ja vajadusel menetlemine (eraisikud, ettevõtted), koostöö järelevalveasutustega	Vajadusel	KOV, koostöö järelevalve-asutustega
6.7	Omavoliliste prügi mahapaneku kohtade likvideerimise korraldamine	Vajadusel	KOV, maaomanikud

Lühendid:
KOV – kohalik omavalitsus
LVJK - MTÜ Lääne-Viru Jäätmekeskus
ETO – Eesti Taaskasutusorganisatsioon MTÜ
TVO – OÜ Tootjavastutusorganisatsioon
EPR – OÜ Eesti Pakendiringlus
VE – valla eelarve

2. VÄIKE-MAARJA VALLA ÜLDISELOOMUSTUS

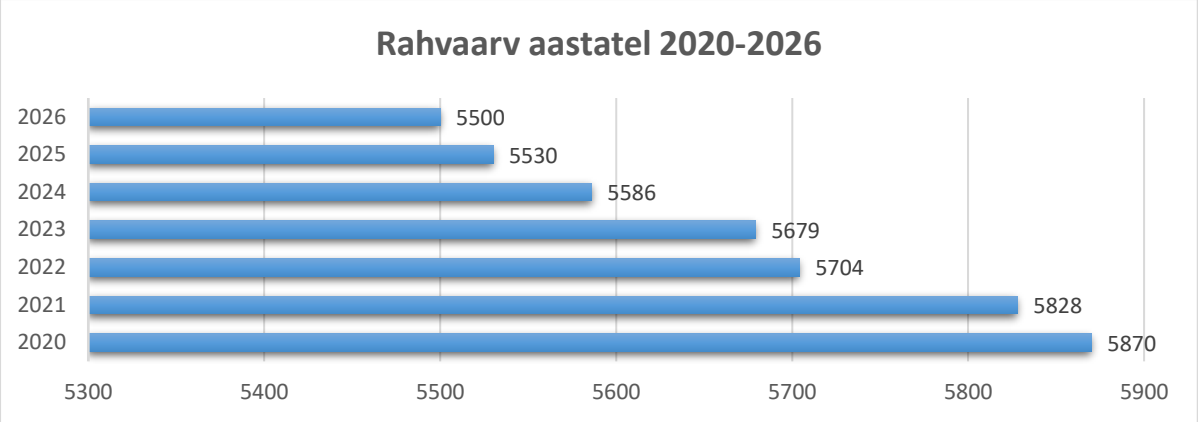
Väike-Maarja valla asustus on valdavalt hajus ning koondub suurematesse keskustesse, eelkõige Väike-Maarja ja Simuna alevikku. Lisaks paikneb valla territooriumil arvukalt väiksemaid külasid ja hajaasustusega piirkondi. Selline asustusstruktuur mõjutab otseselt jäätmemajanduse korraldust, kuna erinevates piirkondades on vajalik rakendada erinevaid jäätmete kogumise lahendusi ning tagada avaliku kogumisvõrgu sobiv paiknemine.

Käesoleva jäätmekavaga planeeritakse jäätmemajandust 682 km^2 suurusel territooriumil. Seisuga 01.01.2026 oli rahvastikuregistri andmetel Väike-Maarja vallas 5500 elanikku ning asustustihedus ligikaudu 8,4 elanikku km^2 kohta. Kavaga hõlmataval territooriumil asub kolm alevikku (Väike-Maarja, Rakke ja Simuna) ning 33 küla.

Joonis 1. Väike-Maarja valla halduspiir *(allikas: Maa- ja Ruumiamet)*.

Rahvastikuregistri andmetel Väike-Maarja valla elanike arv iga aasta väheneb, rahvaarvu jagunemine aastate kaupa on välja toodud joonisel 2.

Joonis 2. Rahvaarv Väike-Maarja vallas aastatel 2020-2026 01. jaanuari seisuga *(allikas: Rahvastikuregister)*.

Rahvastikuregistri andmetel on Väike-Maarja valla elanike arv perioodil 2020–2026 olnud pidevas langustrendis. Rahvastiku vähenemine mõjutab otseselt kohaliku omavalitsuse teenuste planeerimist, sealhulgas jäätmemajanduse korraldust. Elanike arvu vähenemisega kaasneb üldjuhul olmejäätmete tekkekoguste aeglasem kasv või isegi vähenemine, samas võib hajaasustuse osakaalu suurenemine muuta jäätmete kogumise ja transpordi korraldamise kulukamaks. Jäätmekava koostamisel tuleb arvestada, et tulevikus võib jäätmetekke kogumaht väheneda, kuid teenuse kättesaadavus tuleb tagada kogu valla territooriumil sõltumata rahvastiku vähenemisest.

Statistikaameti andmetel tegutses 2025. aastal Väike-Maarja valla territooriumil kokku 490 ettevõtet. Suurima osakaaluga tegevusala oli põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük, kus tegutses 161 ettevõtet ehk 32,9% kõigist valla ettevõtetest. Ettevõtlusstruktuur näitab, et Väike-Maarja vald on tugeva põllumajandusliku suunitlusega omavalitsus, kus olulisel kohal on ka ehitussektor, kaubandus ning erinevad teenindusvaldkonnad. Täpsem jaotus tegevusvaldkondade kaupa on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. Väike-Maarja valla ettevõtted tegevusala järgi aastal 2025 *(allikas: Statistikaamet)*.

Tegevusala	Ettevõtete arv	Osakaal (%)
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	161	32,9
Ehitus	69	14,1
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	55	11,2
Kutse-, ja teadus- ja tehnikaalane tegevus	41	8,4
Töötlev tööstus	27	5,5
Haldus- ja abitegevused	23	4,7
Veondus ja laondus	23	4,7
Muud teenindavad tegevused	22	4,5
Info ja side	19	3,9
Kinnisvaraalane tegevus	17	3,5

Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	9	1,8
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	6	1,2
Haridus	5	1,0
Majutus ja toitlustus	4	0,8
Mäetööstus	4	0,8
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	2	0,4
Finants- ja kindlustustegevus	2	0,4
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	1	0,2

3. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE JÄÄTMELIIKIDE JA KOGUSTE KAUPA

Hetkeolukorra ülevaate saamiseks on kasutatud Väike-Maarja Vallavalitsuse käsutuses olevat teavet ja riikliku jäätmestatistika andmeid. Riiklik jäätmestatistika andmebaas koondab kokku tekitatud, kogutud ja käideldud jäätmekogused jäätmekäitlejate esitatud jäätmearuannete põhjal.

Väike-Maarja valla jäätmetekke andmed on saadud Keskkonnaagentuuri andmebaasist Keskkonnaportaal[7]. Jäätmekoguste ülevaade on koostatud perioodi 2020-2024 kohta.

Perioodil 2020-2024 tekkis Väike-Maarja vallas kokku ca 184 327 tonni erinevaid jäätmeid (Tabel 2). Tegemist on kõikide jäätmeliikide koondandmetega, mis hõlmavad kodumajapidamistes, tööstuses ja tootmises, avalikes asutustes ning muudes ettevõtetes tekkinud jäätmeid. Aastatel 2020–2023 püsis jäätmeteke suhteliselt stabiilsena vahemikus 3207–4956 tonni aastas. 2024. aastal toimus aga väga suur hüppeline kasv, mil jäätmeteke ulatus 168 423 tonnini, moodustades ligikaudu 91% kogu vaadeldava perioodi jäätmekogusest.

Jäätmetekke järsk suurenemine 2024. aastal ei tulene tavapärase olmejäätmete või pakendijäätmete kasvu arvelt, vaid on seotud põllumajandussektoris tekkinud jäätmetega. Suurima osa 2024. aasta jäätmetest moodustasid taimsete ja loomsete jäätmete anaeroobsel töötlemisel tekkinud vedelik (digestaat), mille kogus oli 100 919 tonni. Lisaks tekkis 41 339 tonni virtsa ja sõnnikut, 10 525 tonni tarbimis- ja töötlemiskõlbmatuks muutunud materjale ning 9291 tonni taimsete kudede jäätmeid.

Tabel 2. Jäätmete koguteke (sh kogumine) tonnides põhigruppide lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal*).

Põhigrupp	2020	2021	2022	2023	2024
01 Maavarade ja maa-ainese jäätmed	0	264	0	0	0

[7] Keskkonnaportaal (https://tableau.envir.ee/views/Avalikud_pringud_Jtmed/Omavalitsusetasand?%3Aembed=y&%3Aiid=1&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y)

02 Põllumajandus- ja toiduainetööstuse jäätmed	236	281	433	327	63 037
03 Puidu-, paberi- ja mööblitööstuse jäätmed	0	0	0	0	308
04 Tekstiilitööstusjäätmed	0	0	0	0,11	0
07 Orgaaniliste keemiaprotsesside jäätmed	0,06	0	0	0	0
08 Pinnakatete, liimide ja trükivärvide jäätmed	0,06	0,02	0	1,67	0
10 Termiliste protsesside jäätmed	201	179	147	188	96
12 Metallide ja plastide mehaanilise töötlemise jäätmed	12	7	19	37	73
13 Õli- ja vedelkütusejäätmed	0,3	0,1	1,6	1,8	6,4
14 Lahustite ja külmutusagenside jäätmed	0	0	0	0	0,008
15 Pakendijäätmed ja seotud materjalid	194	492	243	27	309
16 Muud nimistus nimetamata jäätmed	83	155	80	169	196
17 Ehitus- ja lammutusjäätmed	1163	1372	1632	1438	1912
18 Tervishoiujäätmed	0,12	0	0,13	0,12	0,09
19 Jäätmekäitluse ja reoveepuhastite jäätmed	43	866	134	114	101 090
20 Olmejäätmed (sh liigiti kogutud)	1275	1340	1198	1300	1394
Koguteke (sh kogumine)	**3207**	**4956**	**3888**	**3853**	**168 423**

Andmed näitavad selgelt Väike-Maarja valla tugevat põllumajanduslikku suunitlust ning biogaasi tootmise ja põllumajandustootmise olulist mõju piirkonna jäätmevoogudele. Suured kogused põllumajandus- ja biojäätmeid mõjutavad oluliselt kogu jäätmestatistikat ning muudavad valla jäätmestruktuuri võrreldes paljude teiste omavalitsustega eripäraseks.

Jäätmemajanduse planeerimisel tuleb arvestada, et valdav osa tekkivatest jäätmetest on seotud tootmistegevusega ning nende käitlemine toimub valdavalt spetsiaalsete käitlusprotsesside kaudu. Seetõttu ei kajasta jäätmetekke kogumahud otseselt elanikkonna tarbimiskäitumist ega olmejäätmete hulka. Samas näitab suur bioressursside osakaal head potentsiaali ringmajanduse arendamiseks, sealhulgas biogaasi tootmiseks, toitainete ringluseks ning põllumajanduslike kõrvalsaaduste tõhusamaks kasutamiseks.

Olmejäätmete ja pakendijäätmete osakaal kogu jäätmetekkest moodustab ligikaudu 4,3% (8002 tonni), mis näitab, et kuigi elanike igapäevategevusest tekkivad jäätmed on omavalitsuse jäätmekorralduse seisukohalt olulised, kujundavad üldist jäätmestatistikat eelkõige ettevõtlus- ja tootmissektor. Samas on just olme- ja pakendijäätmete liigiti kogumine see valdkond, kus kohalik omavalitsus saab oma tegevustega kõige enam jäätmete ringlussevõtu taset mõjutada. Seetõttu on oluline

jätkata avaliku kogumisvõrgu arendamist, elanike teadlikkuse tõstmist ning tekkekohal liigiti kogumise mugavamaks muutmist.

3.1. OLMEJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Olmejäätmed (jaotisekoodiga 20) on kodumajapidamistest kogutud segajäätmed ja liigiti kogutud jäätmed, sealhulgas paber ja kartong, klaas, metallid, plast, biojäätmed, puit, tekstiil, pakendid, elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed, patareid ja akud ning suuremõõtmelised jäätmed, sealhulgas madratsid ja mööbel ning muudest allikatest kogutud segajäätmed ja liigiti kogutud jäätmed, mis on oma koostise ja omaduste poolest kodumajapidamisjäätmete sarnased (JäätS § 7).

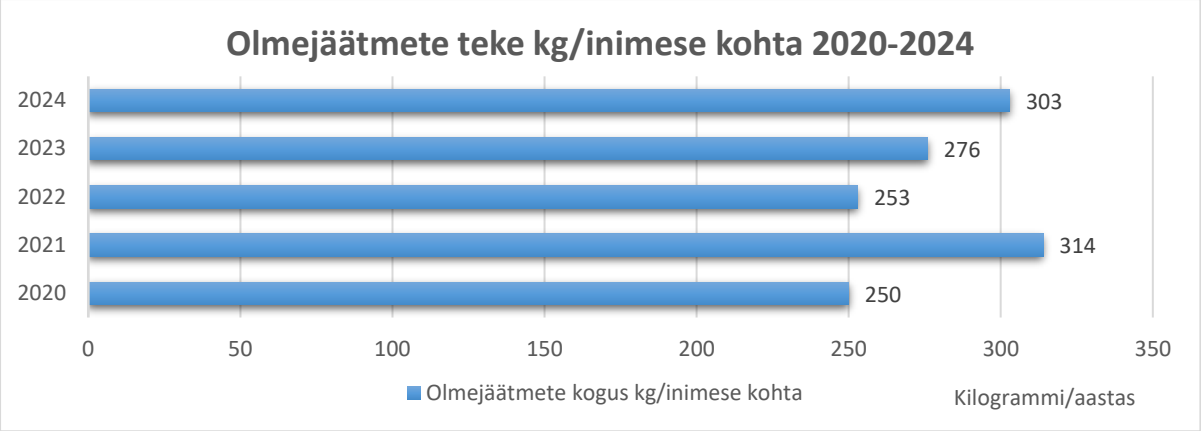
Olmejäätmete teke, sealhulgas pakendijäätmed (jaotiskoodiga 15) on vaadeldaval perioodil 2020-2024 jäänud suurusjärku 1441 – 1832 tonni aastas (joonis 3). Olmejäätmete tekke jaotus ettevõtete ning kodumajapidamiste vahel aastatel 2020–2024 näitab, et valdava osa jäätmetest moodustavad enamikul aastatest kodumajapidamistest pärinevad jäätmed. Aastatel 2020–2024 tekkis olmejäätmeid kokku ligikaudu 8002 tonni, millest ettevõtetest pärines 2918 tonni ehk umbes 36% ning kodumajapidamistest 5084 tonni ehk ligikaudu 64%.

Joonis 3. Olmejäätmete tekkemahud Väike-Maarja vallas kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

Eurostati[8] andmetel tekkis 2024. aastal Eestis elaniku kohta keskmiselt 375 kilogrammi olmejäätmeid. Väike-Maarja vallas kogutud olmejäätmete kogus ühe elaniku kohta on vaadeldaval perioodil vahemikus 250-314 kg/inimese kohta (joonis 4), jäädes kogu vaadeldud perioodi jooksul alla Eesti keskmise taseme.

[8] Eurostat andmebaas: (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cei_pc031/default/table?lang=en)

Joonis 4. Olmejäätmete tekkemahud ühe elaniku kohta Väike-Maarja vallas aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Olmejäätmete teke ühe elaniku kohta on Väike-Maarja vallas perioodil 2020–2024 olnud kõikuv, kuid üldises vaates kasvutrendis. Kui 2020. aastal tekkis elaniku kohta keskmiselt 250 kg olmejäätmeid, siis 2024. aastaks oli vastav näitaja kasvanud 303 kilogrammini elaniku kohta. Viie aasta jooksul suurenes olmejäätmete teke seega 53 kg elaniku kohta ehk ligikaudu 21%. Kõrgeim näitaja registreeriti 2021. aastal, mil olmejäätmete teke ulatus 314 kilogrammini elaniku kohta.

Olmejäätmete koguste kõikumist võivad mõjutada mitmed tegurid, sealhulgas muutused tarbimisharjumustes, elanike sorteerimiskäitumises, jäätmete arvestuse täpsustumine ning ettevõtlusest pärinevate olmejäätmete kogused. Samuti võib mõju avaldada rahvaarvu vähenemine, mille tulemusena jaguneb tekkiv jäätmekogus väiksema elanike arvu vahel.

Olmejäätmete liigiti kogumisel tekkekohas tuleb vastavalt keskkonnaministri 03.06.2022 määrusele nr 28 " Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused" liigiti koguda vähemalt järgmised jäätmeliigid: paber ja kartong, kodumajapidamises tekkinud plastid, metallid, klaas ja puit, biolagunevad aia- ja haljastujäätmed, köögi- ja sööklajäätmed, bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujäätmed, pakendid, tekstiil, suurjäätmed, probleemtoodete jäätmed, ravimijäätmed ja ohtlikud jäätmed.

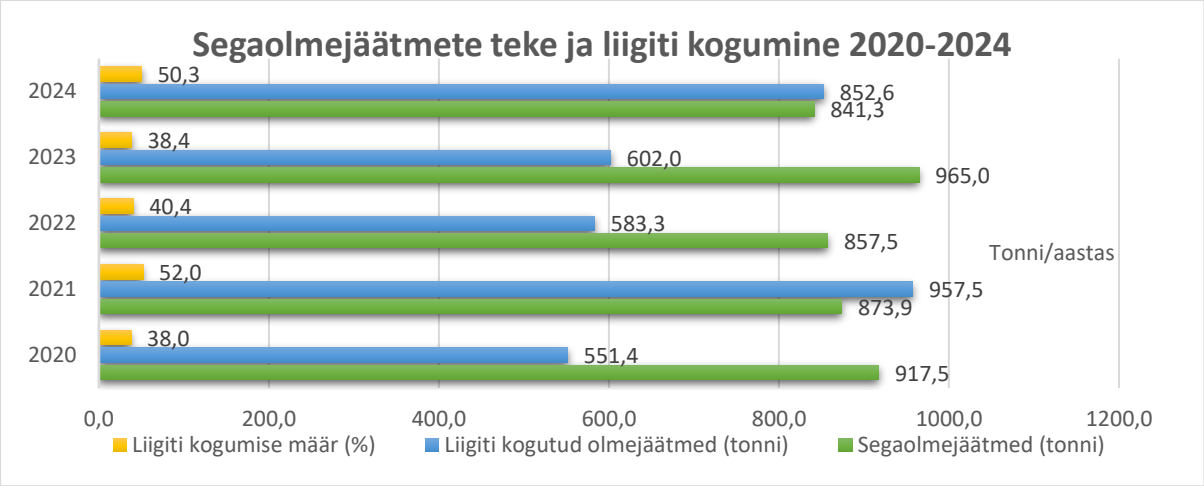
Väike-Maarja vald tervikuna on hõlmatud korraldatud jäätmeveoga, vallas on moodustatud üks jäätmeveopiirkond. Korraldatud jäätmeveo raames kogutakse segaolmejäätmeid, biolagunevad köögi- ja sööklajäätmeid, paberi- ja kartongijäätmeid, segapakendijäätmeid. Kõiki neid jäätmeid tuleb tekkekohal liigiti koguda, erisused kehtivad nende üleandmisel jäätmevedajale.

3.2. SEGAOLMEJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Segaolmejäätmete (20 03 01) kogumine ja vedu on korraldatud jäätmeveoga hõlmatud ning kõik Väike-Maarja valla jäätmevaldajad peavad olema kogumissüsteemiga liidetud. Segaolmejäätmete kogumisega seotud tehnilised nõuded, nagu kogumismahutite tüübi,

materjali, suuruse, paiknemise, tühjendussageduse ja ühiste kogumismahutite kasutamise sätestab Väike-Maarja valla jäätmehoolduseeskiri.

Olmejäätmetest suurima tekkemahuga on segaolmejäätmed, mis hõlmavad nii ettevõtete kui kodumajapidamiste jäätmeid, mis on aastate lõikes jäänud vahemikku 841 - 965 tonni aastas. Liigiti kogumise määra sõltub eelkõige segaolmejäätmete kogusest (joonis 5).

Joonis 5. Segaolmejäätmete tekkemahud ja liigiti kogumise määr Väike-Maarja vallas aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

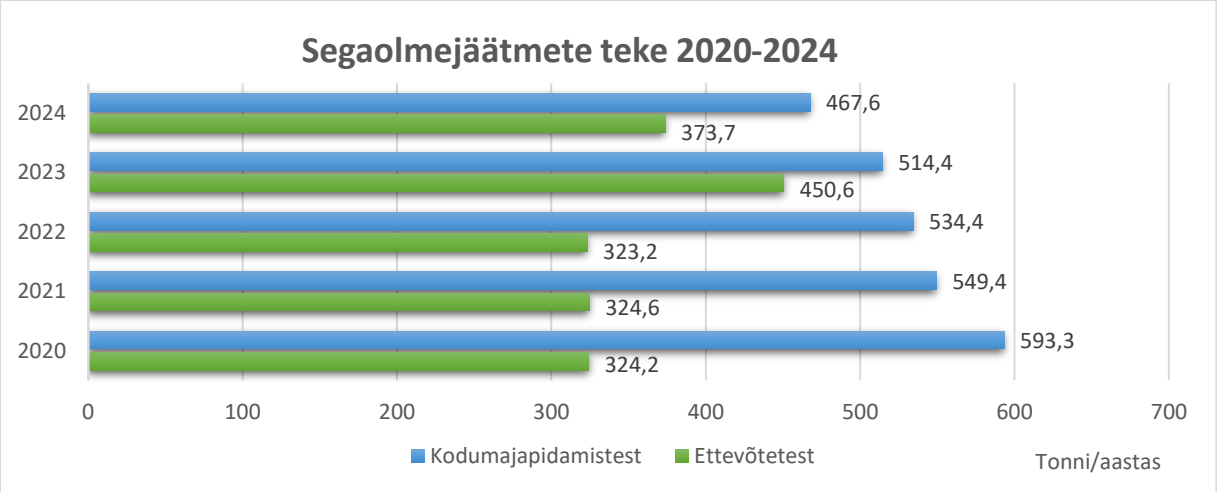
2021. aasta kõrgem liigiti kogumise määr oli suuresti seotud üksikute jäätmeliikide tavapärasest suuremate kogustega. Võrreldes teiste vaadeldava perioodi aastatega anti ettevõtete poolt üle ligikaudu 300 tonni rohkem paber- ja kartongijäätmeid ning kodumajapidamistest ligikaudu 100 tonni rohkem mustmetallijäätmeid. Seetõttu mõjutasid nimetatud jäätmeliikide suuremad kogused 2021. aasta liigiti kogumise määra märkimisväärselt.

2024. aasta kõrgem liigiti kogumise määr on seotud peamiste liigiti kogutavate jäätmeliikide koguste üldise suurenemisega. Võrreldes varasemate aastatega suurenesid kõigi peamiste pakendijäätmete kogused kokku ligikaudu 50 tonni. Rõiva- ja tekstiilijäätmeid koguti ligikaudu 20 tonni rohkem kui varasematel aastatel. Samuti on järjepidevalt suurenenud köögi- ja sööklajäätmete liigiti kogumine. Nende jäätmete kogus on igal aastal kasvanud keskmiselt ligikaudu 25 tonni aastas, kusjuures 2020. aastal oli vastav kogus veel 0 tonni. Lisaks anti 2024. aastal varasemast suuremas koguses üle mustmetallijäätmeid (55 tonni). Seega ei tulenenud 2024. aasta kõrgem liigiti kogumise määr üksnes mõne üksiku jäätmeliigi erandlikult suurest kogusest, vaid kajastab laiemat liigiti kogutavate jäätmete koguste kasvu.

Segaolmejäätmete kogumisel ja käitlemisel on eesmärgiks:

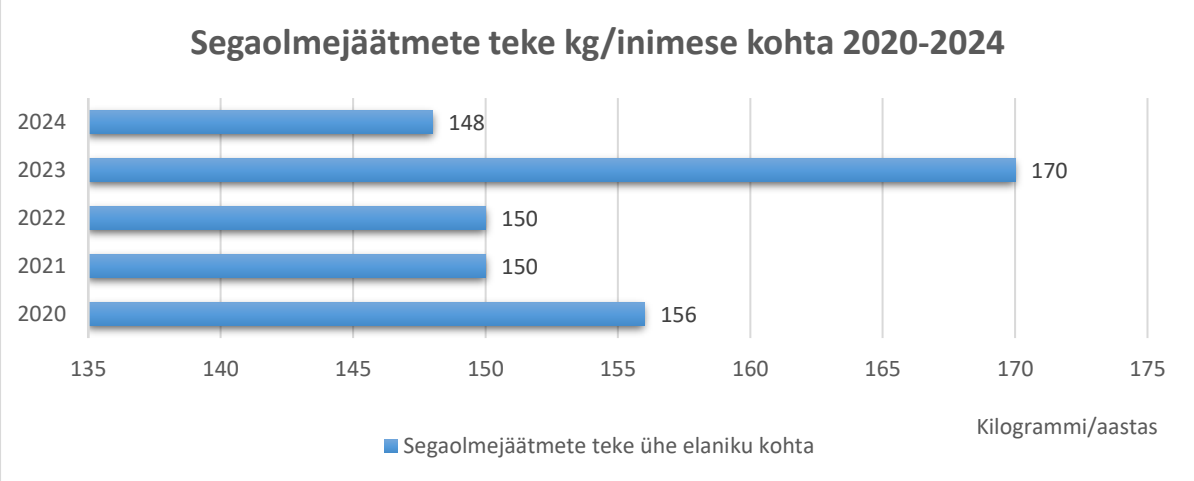
- prügilasse ladestatavate segaolmejäätmete kogus viia miinimumini ning neid ei tohi segada liigiti kogutavate jäätmetega;
- jäätmete äraveo ja käitlemise hinnastamine viisil, mis motiveerib ja edendab jäätmete liigiti kogumist;

- jäätmete kogumiseks ja veoks kasutatakse uuenduslikke lahendusi;
- jäätmetekitaja maksab tekitatud jäätmekoguste eest;
- eelistatakse energeetilist taaskasutust vms lahendust, mis väldib ladestamist. Eelistatud lahendus peab olema otstarbekas nii majanduslikust kui keskkonnahoiu aspektist.

Joonis 6. Väike-Maarja vallas segaolmejäätmete tekkemahud kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal*).

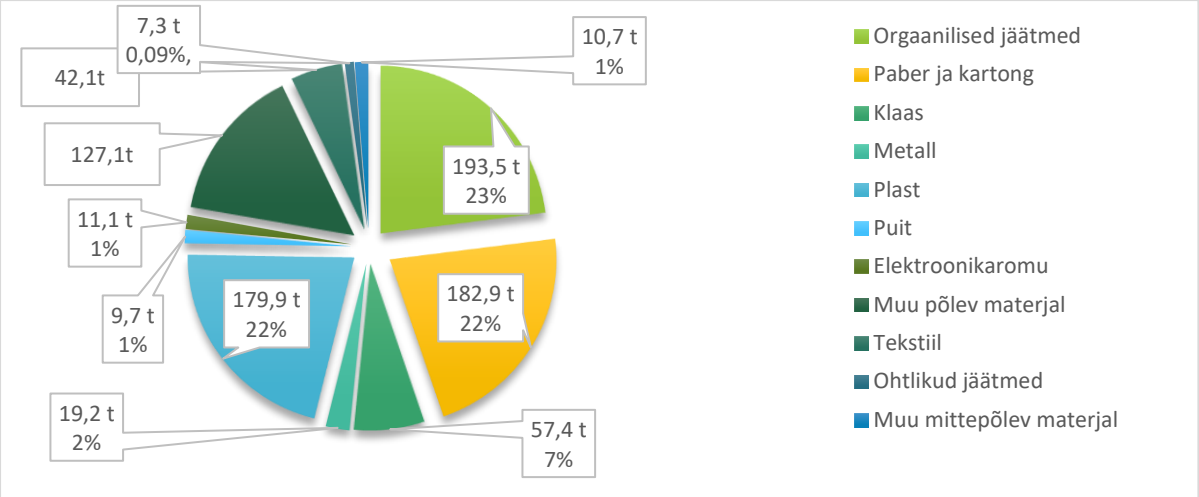
Keskkonnaportaali andmetel tekkis 2024. aastal Eestis ühe elaniku kohta keskmiselt 212 kilogrammi segaolmejäätmeid. Väike-Maarja vallas kogutud segaolmejäätmete kogus ühe elaniku kohta on olnud viimsel viiel aastal vahemikus 148 - 170 kg/inimese kohta, mis on madalam võrreldes Eesti keskmisega (joonis 7).

Joonis 7. Segaolmejäätmete tekkemahud ühe elaniku kohta Väike-Maarja vallas aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal).*

Segaolmejäätmete väiksem kogus elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega võib tuleneda mitmest tegurist. Üheks peamiseks põhjuseks on tõenäoliselt tõhusam liigiti kogumise süsteem, mille tulemusel suunatakse suurem osa jäätmetest (nt biojäätmed, pakendijäätmed, paber ja kartong) eraldi kogumisse ning need ei kajastu segaolmejäätmete hulgas.

Olmejäätmete liigiti kogumise edasisel kavandamisel on oluline teada segaolmejäätmete liigilist koostist. Prügilasse ladestatud segaolmejäätmete koostise analüüsimiseks on Eestis erinevate meetodite alusel tehtud ainult üksikuid piirkondlikke ja valdavalt lühiajalisi uuringuid. 2025.a augustis valmis „Riiklik jäätmete sortimisuuring“, mille teostas Jäätmeanalüüsid OÜ ja tellijaks oli Keskkonnaagentuur. Varasem segaolmejäätmete sortimisuuring viidi läbi 2020. aastal SEI Tallinn „Segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuring“ (https://www.sei.org/publications/segaolmejaatmete-uuring/. Sortimisuuringu eesmärk oli analüüsida Eesti eri piirkondades ja asulatüüpides tekkivate ja prügilasse ladestatavate segaolmejäätmete ainelist koostist.

Joonis 8. Segaolmejäätmete hinnanguline koostis massiprotsentides, aastal 2024, lähtuvalt Jäätmeanalüüsid OÜ uuringust 2025.a. Aluseks on võetud Eesti keskmine.

Segaolmejäätmete koostise arvutuslik analüüs näitab, et segaolmejäätmetena antakse üle 32% pakendijäätmeid ja 22% vanapaberit, mille liigiti kogumise võrgustik on kõige tihedam võrreldes muude taaskasutatavate jäätmetega. Biojäätmeid (köögi- ja haljastusjäätmeid) sisaldub segaolmejäätmetes 23%.

3.3. BIOLAGUNEVATE JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

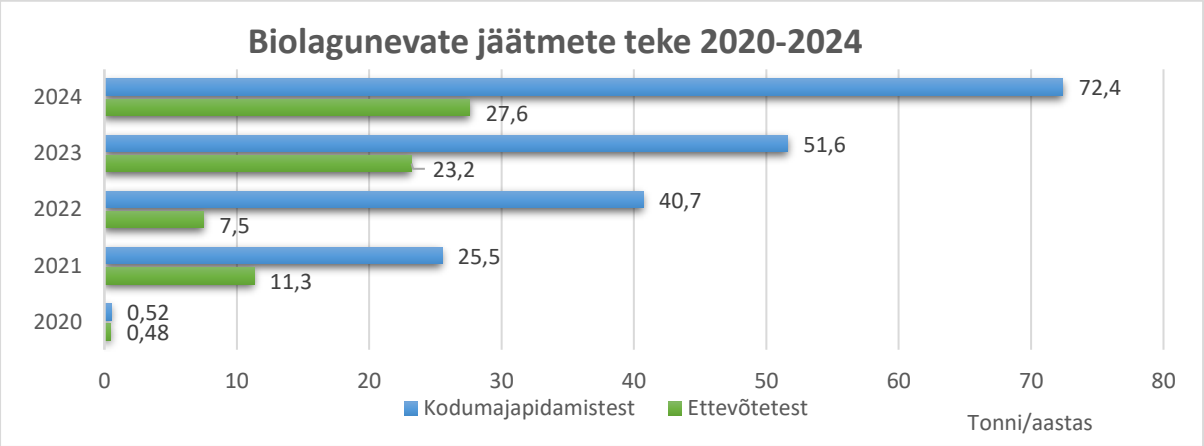
Biolagunevad jäätmed moodustavad olulise osa segaolmejäätmetest. Biolagunevate jäätmete koguste vähendamisel on võtmeroll ladestatavate segaolmejäätmete koguste vähendamisel ning prügilate keskkonnaohu minimeerimisel.

Riikliku jäätmete sortimisuuringu kohaselt oli biojäätmete sisaldus segaolmejäätmetes Eestis keskmiselt 23%. Sealjuures valdava osa biojäätmetest moodustasid köögi- ja sööklajäätmed 72%.

Biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete teke on vaadeldaval perioodil 2020-2024 jäänud suurusjärku 1 -100 tonni aastas (joonis 9). 2024. aastal koguti biolagunevaid jäätmeid liigiti 100,1 tonni. Kui lisada liigiti kogutud biojäätmete kogused segaolmejäätmetes sisalduvate biojäätmete kogustele, oli 2024. aastal vallas hinnanguliselt biolagunevate

jäätmete tekkekogus ligikaudu 294 tonni. **Seega oli biojäätmete liigiti kogumise efektiivsus 2024. aastal 34%.** Võrdluseks 2023.aastal oli efektiivsus 25% ja 2020. aastal 0,5%.

Liigiti kogumise määra hindamisel tuleb arvestada, et tekkekohal kompostitud biojäätmete kogused ei kajastu jäätmearuandluse andmetel põhinevas liigiti kogumise statistikas. Tekkekohal liigiti kogutud ja kompostitud biojäätmete arvestamiseks võetakse tulevikus kasutusele eraldi metoodika, mis on käesoleval ajal veel väljatöötamisel. Seetõttu võib tegelik biojäätmete liigiti kogumise ja ringlussevõtu tase olla statistikas kajastatust kõrgem.

Joonis 9. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud biolagunevad jäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Korraldatud jäätmeveo raames on biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete jäätmevedajale üleandmine on kohustuslik kõigile, mis on seotud korraldatud jäätmeveoga v.a juhul kui samal kinnistul tagatakse nende jäätmete nõuetekohane kompostimine. Biolagunevaid aia- ja haljastujäätmeid võib nii tiheasustusalal kui ka hajaasustusalal kompostida kompostris või lahtiselt kompostimisaunas.

01.06.2026.a seisuga on köögi- ja sööklajäätmete eraldi kogumine ja äravedu korraldatud 162 jäätmevaldajal ning ülejäänud jäätmevaldajad on biolagunevate jäätmete kohtkompostijad.

Biolagunevate köögi- ja sööklajäätme liigiti kogumine avaldab suurimat mõju segaolmejäätmete tekkemahu vähenemisele ning toidujäätmete taaskasutamisele suurimas võimalikus mahus. Eelistatuimaks lahenduseks on korrigeerida oma tarbimisharjumusi viisil, mis loob eeldused toidu raiskamise piiramiseks ja jäätmete väheseks tekkimiseks.

Kalmistutel kogutakse eraldi segaolmejäätmeid ning aia- ja haljastujäätmeid. Biolagunevate aia- ja haljastujäätmete hulka suunatakse oksad, taimejäänused ning muu kompostimiseks sobiv materjal.

Segaolmejäätmete kogumiseks kasutatakse kalmistutel väiksemaid jäätmemahuteid. Väiksemate mahutite kasutamine on vajalik selleks, et vältida kodumajapidamistes

tekkinud olmejäätmete ja ehitusjäätmete kontrollimatut toomist kalmistu territooriumile, mida esines varem suuremate konteinerite kasutamisel.

Koduaedades tekkivate haljastujäätmete koguste vähendamiseks propageeritakse nende kohapealset kompostimist. Kompostimise puhul teavitatakse elanikke sellega kaasnevatest nõuetest ja propageeritakse kompostrite või kompostiaunade kasutamist.

Lisaks on elanikel võimalik Väike-Maarja valla jäätmejaamade kompostimisplatsidele üle anda aia- ja haljastusjäätmeid (lehti ja oksi) sealhulgas töötlemata puitu. Kogutud oksad ja puidujäätmed purustatakse ning neist valmistatakse hakkepuitu. Vald kasutab saadud hakkepuitu oma tarbeks valla haljastuses.

Biojäätmete kogumise arendamiseks on oluline:

- koduse kompostimise propageerimine;
- järelevalve tugevdamine jäätmehoolduseeskirja täitmise üle;
- regulaarse ja piisava sagedusega biojäätmete äraveo korraldamine;
- elanike teadlikkuse tõstmine;
- korduskasutuse ja toidujäätmete tekke vähendamise meetmete edendamine.

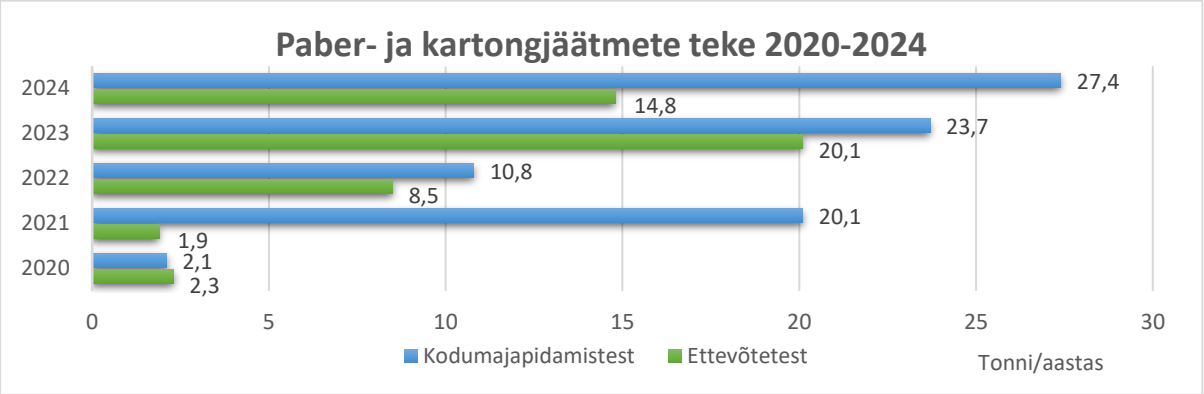
3.4. PABER- JA KARTONGJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Paber- ja kartongjäätmed (20 01 01) on eraldi kogutuna kergesti taaskasutatavad. Paber ja kartongi taaskasutamiseks on tarvis see eraldada muudest jäätmetest ning vältida selle kvaliteedi langemist. Antud jäätmete koguste vähendamine segaolmejäätmetes on võimalik eelkõige paberi- ja papijäätmete kogumisvõrgustiku rajamise abil. Paber ja kartong kui materjal kattub osaliselt pakenditega, mis tähendab seda, et jäätmevaldajad koguvad küll liigiti, kuid osa paberi- ja kartongijäätmetest jõuab pakendikonteineritesse.

Paberi ja kartongi kogumisel liigutakse materjalipõhise kogumise suunas, ühendades paberi- ja kartongpakendi jäätmete ning paberi ja kartongi kogumissüsteemid. Ühtse materjalipõhise kogumissüsteemi rakendamine lihtsustab jäätmete sorteerimist jäätmevaldajate jaoks, vähendab segadust erinevate kogumisliikide vahel ning aitab suurendada paberi ja kartongi liigiti kogumise määra ja kogutud materjali kvaliteeti.

Korraldatud jäätmeveo raames on paberi- ja kartongijäätmete üleandmine kohustuslik korterelamutes ning äri-, tootmis-, teenindus- ja ühiskondlike hoonetega hoonestatud kinnistutel, kus tekib paberi- ja kartongijäätmeid. Ülejäänud jäätmevaldajatel on võimalus paber- ja kartongjäätmed viia avalikku kogumismahutisse või tellida jäätmevedajalt paberi- ja kartongijäätmete üleandmine.

Paberi ja kartongi liigiti kogumine on perioodil 2020-2024 jäänud vahemikku 4-42 tonni aastas (joonis 10). Keskkonnaportaali jäätmearuandluse andmetel koguti Väike-Maarja vallas 2024. aastal liigiti 42 tonni paberit ja pappi. Lisades sellele juurde segaolmejäätmetes sisalduva paberi ja papi koguse võib eeldada, et vallas tervikuna tekkis kokku ligikaudu 225 tonni paberit ja pappi. Kogutekke kogusele lisandub juurde ka kodumajapidamises kütteks kasutatava paberi ja papi osa, kuid mille kogust ei ole võimalik määrata. **Paberi ja kartongi liigiti kogumise efektiivsus oli 2024. aastal 19%.**

Joonis 10. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud paber- ja kartongjäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Selleks, et suurendada paberi ja kartongi liigiti kogumise efektiivsust, tuleb muuhulgas:

- tõsta inimeste teadlikkust teavituskampaaniate ja sihitud infotegevuste kaudu;
- laiendada paber- ja kartongjäätmete avalikku kogumisvõrku hajaasustuses;
- järgnevast korraldatud jäätmeveo hankest siduda paberi- ja kartongpakendijäätmete kogumine ühtseks süsteemiks koos muu paberi ja kartongi liigiti kogumisega;
- korraldada regulaarne ja vajaduspõhine tühjendussagedus;
- kasutada ühtset ja arusaadavat märgistust (piktogrammid), et vältida eksimusi sortimisel;
- kaaluda eramajade puhul paindlikke lahendusi (nt kooskogumine pakendiga või avaliku võrgustiku kasutamine), lähtudes kohalikest oludest;
- rakendada järelevalvet liigiti kogumise nõuete täitmise tagamiseks.

3.5. PAKENDIJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mis kasutatakse kauba, toormest kuni valmiskaubani hoidmiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks ja esitlemiseks kogu tsükli vältel tootjast tarbijani.

Olmejäätmete koostisesse kuuluvatest jäätmeliikidest on liigiti kogumisse kõige laialdasemalt haaratud pakendijäätmed, mille käitlemine põhineb taaskasutusorganisatsioonide korraldatud pakendijäätmete kogumisvõrgustikul. Eestis tegutseb kokku neli akrediteeritud tootjavastutusorganisatsiooni. Neist kolm (OÜ Eesti Pakendiringlus, Eesti Taaskasutusorganisatsioon MTÜ ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon) tegelevad tagatisrahata pakendite ning üks (OÜ Eesti Pandipakend) tagatisrahaga ehk pandipakendite kogumise ja taaskasutamise korraldamisega.

Pakendiseadusest tulenevalt on omavalitsustel pakendi ja pakendijäätmete kogumissüsteemis koordineeriv roll. Kohalik omavalitsus peab kindlaks määrama oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete asukohad ja kogumisviisid ning sätestama need oma jäätmehoolduseeskirjas.

Kuni jäätmereformi rakendamiseni tagavad pakendijäätmete avaliku kogumisvõrgu toimimise taaskasutusorganisatsioonid, kes korraldavad kogumissüsteemi vastavalt oma turuosale ning täidavad seadusest tulenevaid kogumis- ja ringlussevõtu sihtarve. Jäätmereformi rakendumisel liigub avaliku kogumisvõrgu korraldamise roll kohalikule omavalitsusele, kes kujundab kogumisvõrgu toimimise oma territooriumil.

Väike-Maarja vallas on 01.06.2026 seisuga 87 avalikku pakendijäätmete kogumismahutit (tabel 3), mis on paigaldatud taaskasutusorganisatsioonide poolt ning võimaldavad pakendijäätmete liigiti kogumist.

Tabel 3. Pakendijäätmete avalikud kogumismahutid taaskasutusorganisatsioonide lõikes (01.06.2026. aasta seisuga).

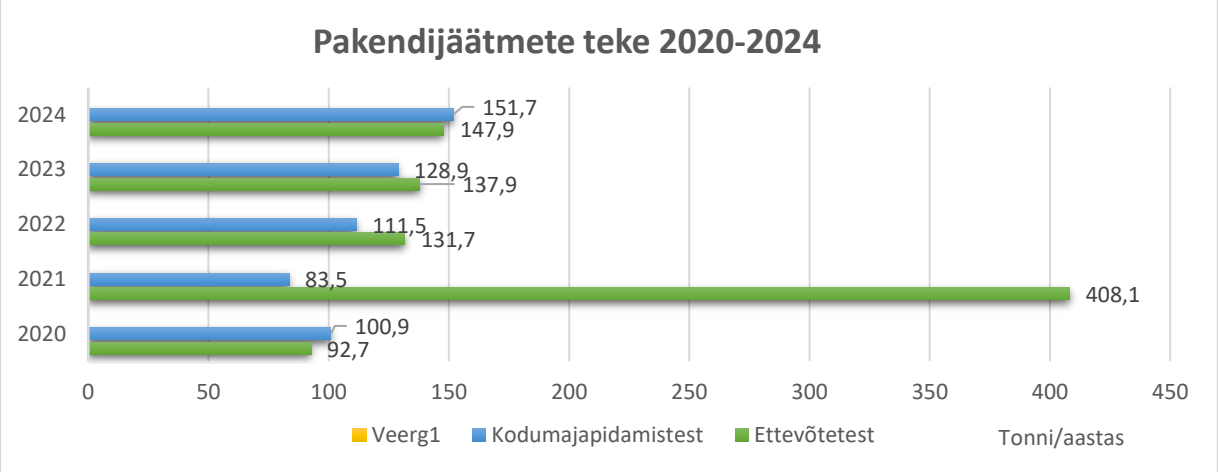
Ettevõte	Segapakend	Paber/papp	Klaaspakend
MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon	33	5	3
Eesti Pakendiringlus OÜ	13	4	6
Tootjavastutusorganisatsioon OÜ	23	-	-

Segapakendid on olemuselt kõige suurema tekkemahuga olmeline jäätmeliik, mille kogumine avaliku võrgu kaudu ei ole olnud efektiivne ja on tekitanud olulisi probleeme kogutud jäätmete kvaliteedi ja liigilise puhtuse osas. Samuti soosib avalik kogumisvõrk kui anonüümne lahendus liigiti kogumise nõuete rikkumist ning toob kaasa pidevaid jäätmereostusi, mille koristamine tekitab omavalitsusele täiendavaid kulusid.

Pakendite tekkekohas kogumine pakendikotiga eramajadele ning pakendikonteineri teenusena kortermajadele ja asutustele on üks arengusuundadest pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsuse suurendamisel. Pakendikotiga väravast või pakendikonteineriga hoovist pakendite kogumine on oluliselt mugavam kui avaliku pakendipunkti kasutamine ja sellisel moel on võimalik koguda paremini sorteeritud ja puhtamaid pakendijäätmeid. Tekkekohal kogumisega välditakse avalike pakendikonteineritega kaasnevat risustamist.

Pakendijäätmete kogumise edendamisel on eesmärgiks edendada koostööd taaskasutusorganisatsioonidega selliselt, et suurendada tekkekohal kogumist.

Pakendijäätmete teke on aastatel 2020–2024 olnud küllaltki kõikuv, eelkõige ettevõtetest pärinevate jäätmekoguste tõttu. Vaadeldava perioodi jooksul tekkis kokku ligikaudu 1494,8 tonni pakendijäätmeid, millest 61,4% pärines ettevõtetest ning 38,6% kodumajapidamistest (joonis 11).

Joonis 11. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud pakendijäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

Alljärgnev tabel 4 annab ülevaate pakendijäätmete tekkest jäätmeliikide kaupa aastatel 2020–2024. Tabelist nähtub, et pakendijäätmete koostises domineerisid paber- ja kartongpakendid, segapakendid ning plastpakendid, mis moodustasid valdava osa kogu perioodi pakendijäätmete tekkest. Pakendijäätmete teke on selgelt tõusutrendis.

Tabel 4. Pakendijäätmete kogused jäätmeliikide kaupa aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

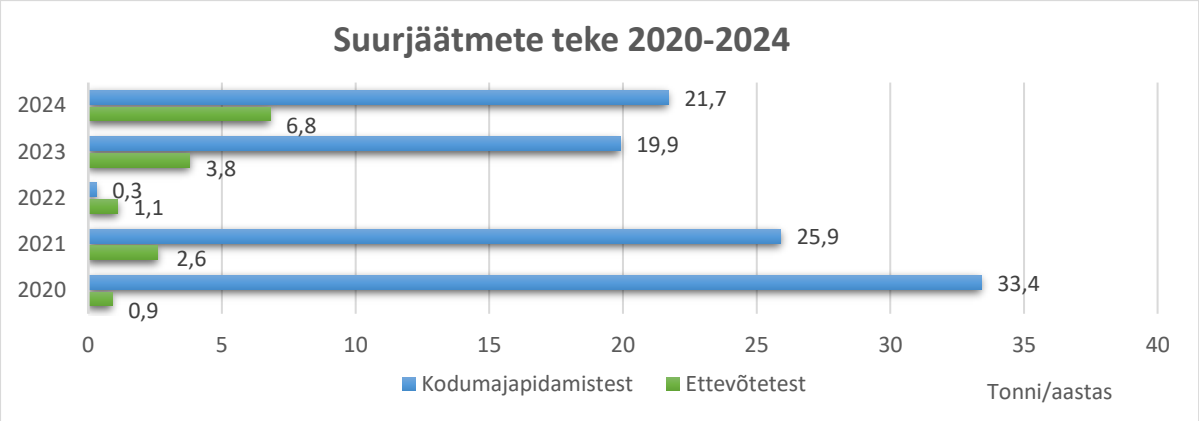
Jäätme-kood	Jäätmeliik	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku	Osakaal %
15 01 01	Paber- ja kartongpakendid	30,9	328,0	30,5	23,1	48,3	**460,8**	**31**
15 01 02	Plastpakendid	46,3	47,8	66,1	58,3	76,6	**295,1**	**20**
15 01 03	Puitpakendid	0,2	1,0	2,4	22,3	1,2	**27,1**	**2**
15 01 04	Metallpakendid	17,9	31,5	13,8	22,4	24,9	**110,5**	**7**
15 01 06	Segapakendid	78,2	64,9	76,8	85,5	102,6	**408,0**	**27**
15 01 07	Klaaspakendid	15,4	17,7	52,6	52,7	43,4	**181,8**	**12**
15 01 10*	Ohtlikud pakendid	2,4	0,6	0,9	2,4	2,4	**8,7**	**1**
Kokku		**191,3**	**491,5**	**243,1**	**266,7**	**299,4**	**1492**	**100**

Jäätmearuandluse järgi koguti 2024. aastal pakendijäätmeid liigiti 299,4 tonni, lisades juurde segaolmejäätmetes sisalduva koguse, oli 2024. aastal Väike-Maarja vallas hinnanguline pakendijäätmete tekkekogus ligikaudu 565 tonni. **Seega oli 2024. aastal pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsus 53%.**

3.6. SUURJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Suurjäätmed on suuremõõtmelised esemed, näiteks mööbliesemed, vaibad, madratsid jne. Suurjäätmetena ei käsitleta romuautosid ja autorehve, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmeid, sh külmikud, pesumasinad, telerid.

Suurjäätmeid on võimalik tasu eest ära anda Väike-Maarja valla jäätmejaamades või tellida äravedu korraldatud jäätmeveo raames.

Joonis 12. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud suurjäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Suurjäätmed on suuremahulised jäätmed, mida kaalu või mahu tõttu pole võimalik jäätmemahutisse paigutada. Samuti võib jäätmevaldajal endal puududa vastav transpordivahend suurjäätmete viimiseks jäätmejaama. Seetõttu on valla eesmärgiks tagada jäätmevaldajatele mugavate võimaluste olemasolu suurjäätmete üleandmisel ning tagada suurjäätmete üleandmist korraldatud jäätmeveo raames.

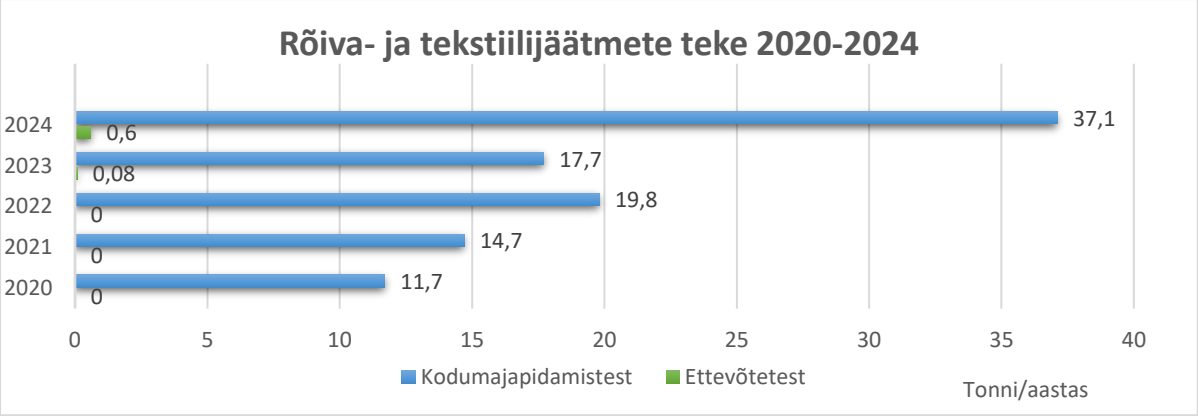
3.7. TEKSTIILI JA RÕIVAJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Tekstiilijäätmete alla kuuluvad nii riided, jalanõud kui ka tekstiilid, mis pärinevad ettevõtetest kui ka kodumajapidamistest, näiteks tekid, padjad, rätikud ja kardinad. Igal inimesel on kohustus koguda tekstiilijäätmed eraldi muudest jäätmetest ning kohalik omavalitsus peab tagama võimaluse tekstiilijäätmeid ära anda.

Tekstiilijäätmete liigiti kogumine on kohustuslik, kuid nende ringlussevõtu tehnoloogiad ja võimekus on alles arenemas. Seetõttu on esmatähtis tekstiilijäätmete teket vähendada. Jäätmeseadusest tulenevalt oli kohaliku omavalitsuse üksusel kohustus korraldada tekstiilijäätmete liigiti kogumine hiljemalt 1. jaanuariks 2025.

Vastavalt sortimisuuringule moodustavad rõiva- ja tekstiilijäätmed (jäätmekoodid 20 01 10 ja 20 01 11) Eestis keskmiselt 5,01% segaolmejäätmetest. Arvutuslikult anti 2024. aastal koos segaolmejäätmetega rõiva- ja tekstiilijäätmeid üle ca 42 tonni.

Korduskasutuseks mittesobilikke plekilisi, katkiseid ja kulunud rõivaid ja tekstiili on võimalik tasu eest ära anda Väike-Maarja valla jäätmejaamades. Tekstiilijäätmed, mida ei ole võimalik üle anda taaskasutuseks (hallitanud, kopitanud, määrdunud ja katkised rõivad/jalanõud, aluspesu, sukad-sokid) kogutakse segaolmejäätmetena korraldatud jäätmeveo raames.

Joonis 13. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud rõiva- ja tekstiilijäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

Rõiva- ja tekstiilijäätmete teke on perioodil 2020–2024 olnud kasvutrendis. Suurimad kogused pärinevad kodumajapidamistest, ettevõtete osakaal on olnud väga väike või puudunud täielikult. Rõiva- ja tekstiilijäätmete koguste kasv viimastel aastatel viitab liigiti kogumise võimaluste paranemisele ning elanike teadlikkuse suurenemisele. Samuti võib 2024. aasta märkimisväärset kasvu seostada elanike aktiivsema osalemisega liigiti kogumises. Arvestades, et alates 2025. aastast tuleb tekstiilijäätmeid liigiti koguda kõigis kohalikes omavalitsustes, võib prognoosida, et kogutavad kogused kasvavad lähiaastatel veelgi.

Ettevõtetest pärinevate tekstiilijäätmete väike osakaal viitab sellele, et peamine tekstiilijäätmete teke on seotud elanike tarbimisharjumustega. Tulevikus on oluline jätkata tekstiilijäätmete liigiti kogumise arendamist ja korduskasutuse edendamist, et vähendada tekstiilijäätmete suunamist segaolmejäätmete hulka ning suurendada materjalide ringlussevõttu.

Tekstiili- ja rõivajäätmete tekke vältimisel on eelistatud lahenduseks korrigeerida tarbimisharjumusi ja vähendada nn kiirmoe tööstuse toodete tarbimist. Olemasolevaid taaskasutamiseks kõlblikke esemeid on otstarbekas viia korduskasutuskeskustesse.

3.8. PROBLEEMTOODETE JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

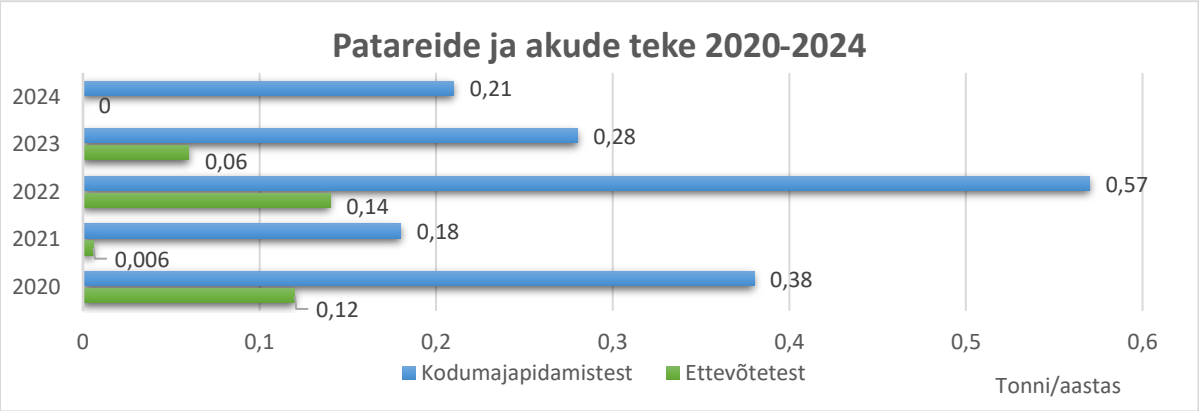
Probleemtooted on kõik tooted, mille jäätmed võivad põhjustada kõrgendatud riske inimese tervisele ja keskkonnale. Siiani on reguleeritud probleemtoodete käitlust koos teiste ohtlike jäätmetega, kuid nende kõrgendatud riskist tulenevalt tuleb nende käitlemisele täiendavat tähelepanu pöörata.
Probleemtooted on:
1) patareid ja akud;
2) mootorsõidukid ja nende osad;
3) rehvid;
4) elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad;
5) põllumajandusplast;
6) plasti sisaldavad kalapüügivahendid ja nende osad;
7) niisutatud pühkepaber;

8) õhupallid;
9) filtriga tubakatooted ja koos tubakatootega kasutamiseks turustatavad filtrid.

Eestis kehtiv jäätmeseadus kehtestab nn probleemtoodetele tootjavastutuse põhimõtte, mis tähendab, et tootja on kohustatud tagama tema valmistatud, edasimüüdud või sisseveetud probleemtootest tekkivate jäätmete kokku kogumise ja nende taaskasutamise või kõrvaldamise. Probleemtoodetest tekkinud jäätmetest saab jäätmestatistika kaudu ülevaate jäätmeliikidest, millele on määratud eraldi jäätmekood. Kalapüügivahendite, niisutatud pühkepaberi, õhupallide ja tubakatoodete filtrite kohta jäätmestatistika eraldi andmeid ei anna, kuna neil puudub eraldi jäätmekood.

Patareid ja akud

Tootja on kohustatud kantavate patareide ja akude ning mootorsõidukite patareide ja akude jäätmed tarbijalt turustaja müügikohtade kaudu tagasi võtma tasuta, sõltumata sellest, kas tarbija kavatseb osta uue patarei või aku või mitte. Tootja varustab turustajat kogumiseks vajaliku kogumismahutiga.

Joonis 14. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud patareid ja akud ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal).*

Tootja on kohustatud patareide ja akude turustajalt, kohalikult omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama halduslepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt patarei- ja akujäätmed tasuta tagasi võtma.

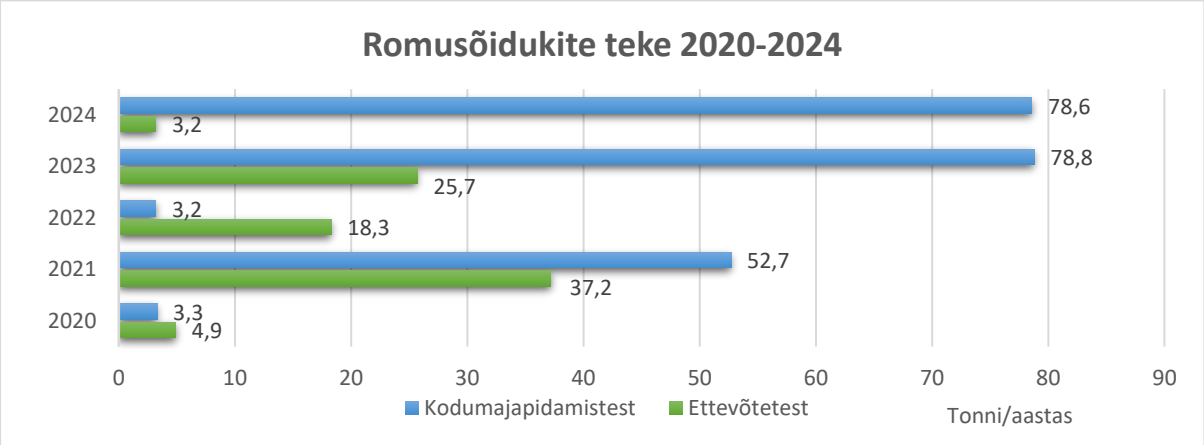
Patareide ja akude tootjavastutuse kohustusega tegeleb MTÜ EES-Ringlus ja MTÜ Eesti Elektroonikaromu. Patareid ja akud saab viia müügikohta või Väike-Maarja valla jäätmejaamadesse või muudesse nõuetele vastavatesse kogumispunktidesse või ära anda ohtlike jäätmete kogumisringidel.

Romusõidukid ja rehvid

Mootorsõidukite ja nende osade (sh rehvide) tagasivõtmise peavad tootjavastutuse põhimõttel ellu rakendama ja finantseerima tootjad ja turustajad, kes võivad selle ülesande delegeerida jäätmekäitlejatele.

Romusõiduk on ohtlik jääde, mida tohib käidelda ainult ohtlike jäätmete käitlemise õigust omav ettevõtja. Romusõiduki käitluskoha (kogumiskoht, lammutuskoda) tegevus

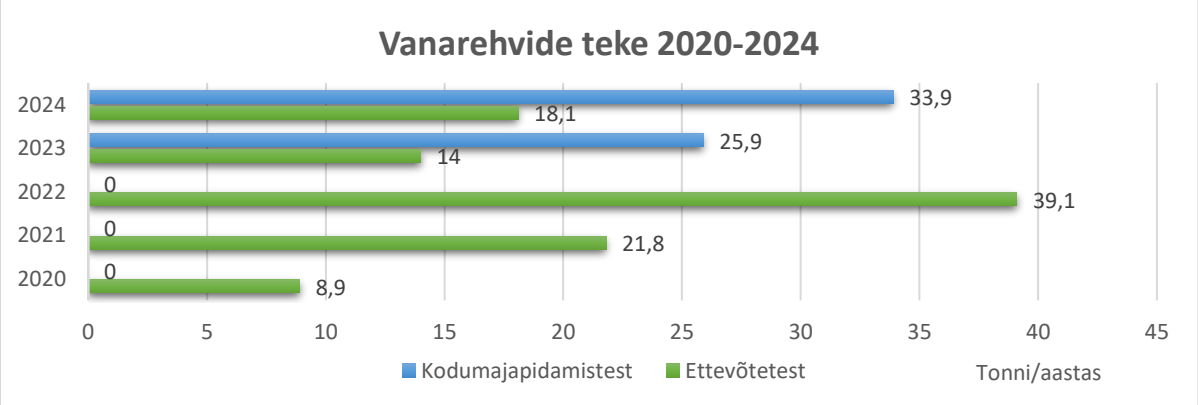
peab vastama kõikidele seadusega sätestatud nõuetele. Romusõidukite kogumine ja tootjale tagastamine tuleb tootjal korraldada selliselt, et romusõiduki omanikule oleks romusõidukist loobumine võimalikult mugav ning romusõiduki kogumiskohta üleandmine võimalik vähemalt tema elukohajärgse maakonna piires. Romusõidukeid võetakse vastu autolammutustes ja vanametalli vastuvõtupunktides.

Joonis 15. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud romusõidukid ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Romusõidukite teke on perioodil 2020–2024 olnud selgelt seotud ettevõtete tegevusega, kuna suurem osa jäätmetest pärineb kodumajapidamistest ning ettevõtete osakaal on olnud väike. Andmetest nähtub, et romusõidukite teke sõltub eelkõige üksikutest suurematest sõidukite kasutuselt kõrvaldamise juhtumitest ning seetõttu võivad aastased kogused oluliselt kõikuda. Positiivse trendina võib välja tuua, et viimastel aastatel on märkimisväärsed kogused romusõidukeid suunatud nõuetekohasesse käitlusesse, mis aitab suurendada materjalide ringlussevõttu ning vähendada keskkonnariske. Kuna romusõidukid sisaldavad mitmeid ohtlikke komponente ja vedelikke, on nende üleandmine ametlikesse käitluskohtadesse oluline nii keskkonnakaitse kui ka ringmajanduse seisukohast.

Vanarehvide kogumiseks on MTÜ Rehviringlus loonud tootjavastutussüsteemi. Eraisikud saavad vanarehve tasuta ära anda Väike-Maarja valla jäätmejaamades.

Joonis 16. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud vanarehvid ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed

Elektri- ja elektroonikaseadmeid koguvad ja käitlevad peamiselt kaks tootjavastutusorganisatsiooni: Mittetulundusühing Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus ja Mittetulundusühing Eesti Elektroonikaromu. Lambijäätmeid kogub ja käitleb Ekogaisma Eesti OÜ.

Turustaja on kohustatud oma müügikoha kaudu, mille müügipind on vähemalt 400 m^2, elektri- ja elektroonikaseadmed kasutajalt tasuta vastu võtma turustava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektriromu või mille väline mõõt ei ületa 25 cm. Kui kodumajapidamises kasutatava elektri- ja elektroonikaseadme turustajal ei ole mööda avalikke teid 10 km raadiuses kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumiskohta, peab tootja turustaja müügikoha kaudu füüsiliselt isikult tasuta tagasi võtma talle müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu, sõltumata sellest, kas see füüsiline isik on soetanud või soetab turustajalt samalaadse seadme.

Kuigi kehtiva jäätmeseaduse kohaselt on kauplused kohustatud vastu võtma väiksemas koguses elektroonikaseadmeid, näitab praktika, et elanike teadlikkus sellest võimalusest on madal ning vastuvõtt kauplustes ei toimi tõhusalt. Omavalitsus ei saa kaupluste vastuvõtu korraldust otseselt parandada**,** kuid see vajab lahendamist riigi või tootjavastutusorganisatsioonide tasandil. Omavalitsus saab oma tegevuste kaudu parandada elanikele teenuse kättesaadavust ja mugavust (jäätmete vastuvõtt jäätmejaamas, vajadusel kogumisringid), mis vähendavad elektroonikaseadmete sattumist segaolmesse. Seetõttu on elanike jaoks peamised üleandmiskohad Väike-Maarja valla jäätmejaamad.

Tootja on kohustatud turustajalt elektroonikaromud (ka saastunud) tasuta vastu võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust. Tootja on kohustatud tagasi võtma kõik elektroonikaromud ka siis, kui alates 1. jaanuarist 2019. a kehtima hakanud kogumise määr 65% on saavutatud.

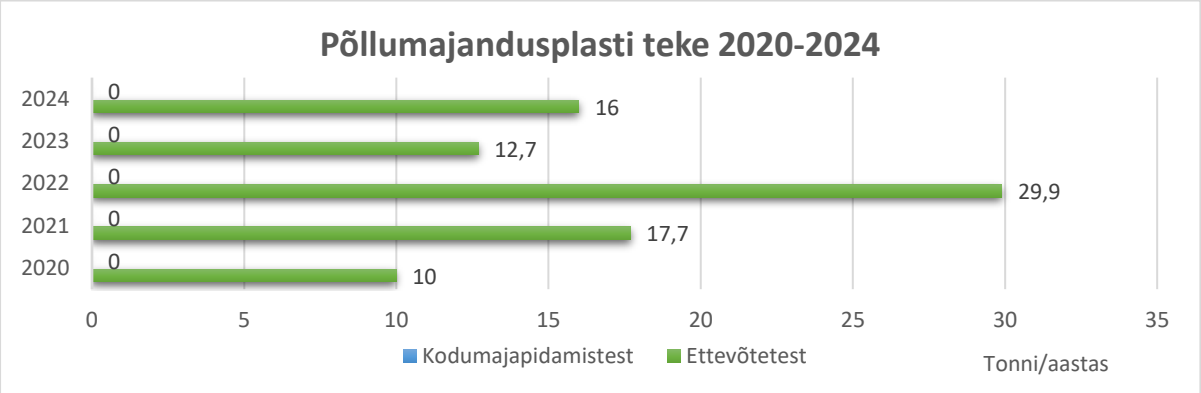
Joonis 17. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud elektroonikaromud ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

Põllumajandusplast

Põllumajandusplasti (jäätmekood 02 01 04) kogutakse peamiselt otse ettevõtete juurest.

Tootja on kohustatud põllumajandusplasti jäätmed piiramata koguses tasuta tagasi võtma põllumajandusplasti kasutajalt, kohalikult omavalitsuselt ja kohaliku omavalitsuse jäätmejaama lepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt.

Põllumajandusplasti liigiti kogumise edendamiseks tuleb teostada järelevalvet tootjatele pandud kohustuste täitmise üle ja teavitada regulaarselt põllumajandusplasti kasutajaid põllumajandusplasti tasuta äraandmise võimalustest. Alates 01. jaanuarist 2013 peavad olema kõigis põllumajandusplasti müügikohtades üleval teated, kuhu saab põllumajandusplasti jäätmeid tagastada (asukohad ja telefoninumbrid, kust on võimalik saada asjakohast infot).

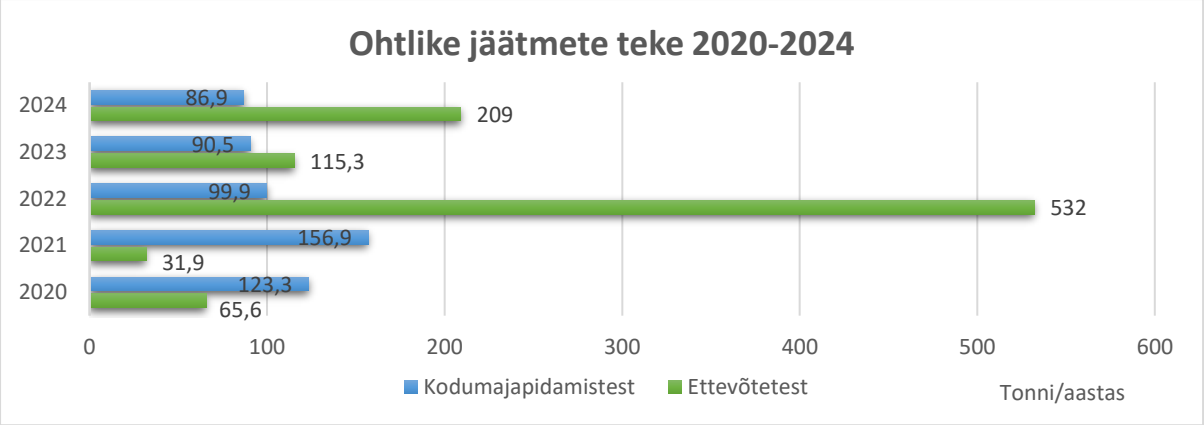
Joonis 18. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud põllumajandusplast ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal).*

Probleemtoodete liigiti kogumise edendamisel ja ohutu käitlemise tagamisel on oluline korraldada koostöös tootjavastutusorganisatsioonidega teavituskampaaniaid, mis suurendavad teadlikkust väikeelektroonika ja patareide eraldi kogumise vajalikkusest ning jagada infot kogumiskohtade kohta.

3.9. OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Jäätmeseaduse § 65 lõike 2 kohaselt kohustub kohalik omavalitsus oma haldusterritooriumil korraldama kodumajapidamistes tekkivate ohtlike jäätmete kogumist ja üleandmist jäätmekäitlejatele.

Ohtlikke jäätmeid tekib nii majapidamistes kui ettevõtetes. Majapidamistes jääb üle peamiselt vanu akusid, patareisid, värvijäätmeid, ohtlikke pakendeid, vanu ravimeid ja päevavalguslampe jmt. Ettevõtetes tekib nii spetsiifilisi tootmisjääke kui majapidamisega sarnaseid ohtlikke jäätmeid. Ohtlikud jäätmed peab eraldama nende tekkekohas, kuna need kujutavad ohtu nii inimese tervisele kui ka keskkonnale.

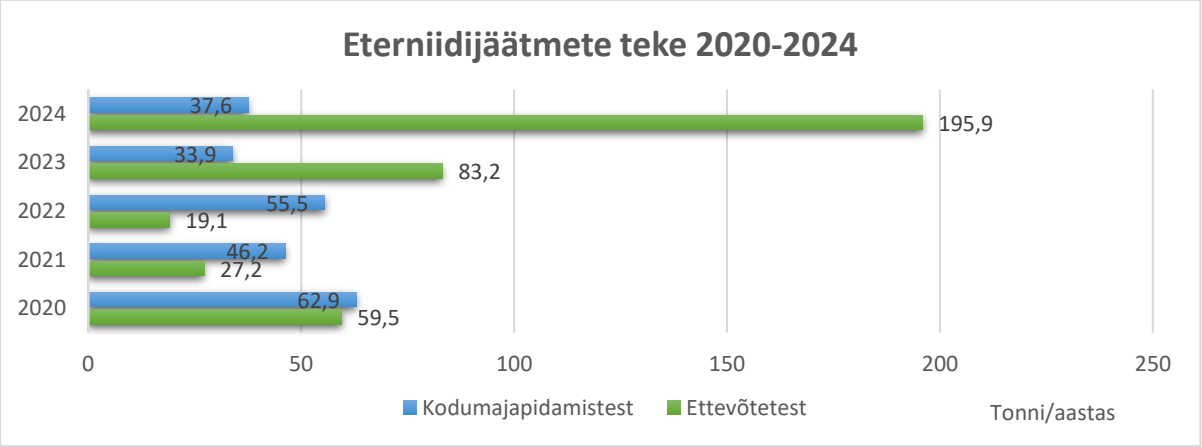
Joonis 19. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud ohtlikud jäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 *(allikas: Keskkonnaportaal)*.

Siinkohal tuleb arvestada (joonisel 19), et koguse arvutamisel on kokku liidetud ohtlikud kasutuselt kõrvaldatud elektri- ja elektroonikaseadmed, ohtlikud ehitusjäätmed, teised ohtlikud jäätmed (näiteks värvijäägid, õlid, filtrid jne) ja ohtlikud tervishoiujäätmed.

Ohtlikud jäätmed tuleb viia Väike-Maarja valla jäätmejaamadesse või anda need üle kogumisringidel. Ravimid võib lisaks jäätmejaamadele ja kogumisringile viia lähimasse apteeki.

Ohtlike jäätmetena käsitletakse ka eterniidijäätmeid ja muid asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale. Asbestist materjale enam ehituses ei kasutata, seega tekib kogu ohtlik materjal vanade ehitiste renoveerimise-lammutamise tulemusena.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusprogrammi abil on korraldatud ohtlike jäätmete ja eterniidijäätmete kogumisringe. Kogumisringide toimumisest teavitatakse valla veebilehel ning kohalikus ajalehes VaimuVägi.

Joonis 20. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud eterniidijäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

Ohtlike jäätmete liigiti kogumise edendamisel ja ohutu käitlemise tagamisel on oluline:

- jätkata ohtlike jäätmete vastuvõtmist Väike-Maarja jäätmejaamades;

- jätkata kogumisringide teostamist;
- rakendada tegevusi jäätmevaldajate teadlikkuse tõstmiseks nii ohtlike jäätmete kogumise kui üleandmise võimaluste osas.

3.10. TERVISHOIU- JA VETERINAARTEENUSTE KÄIGUS TEKKINUD JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

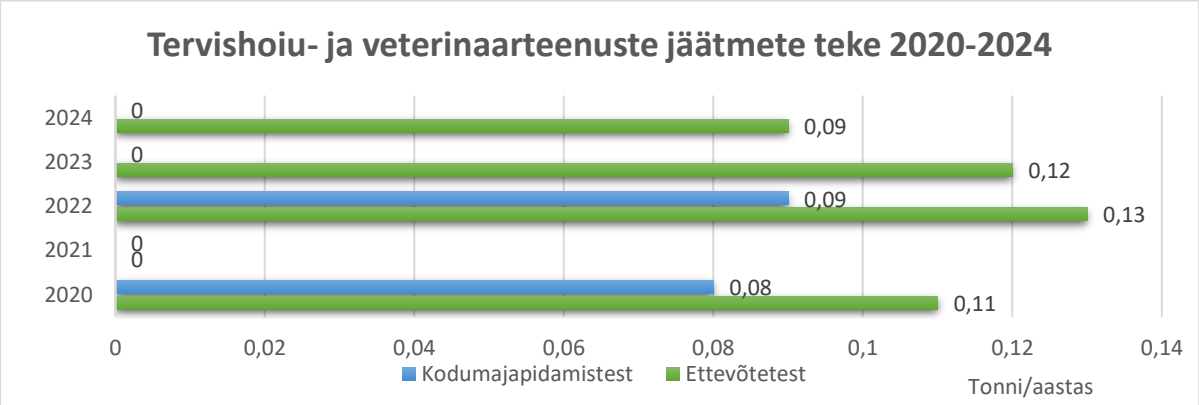
Tervishoiul tekkivate jäätmete käitluse riikliku juhendmaterjali järgi on riiklikul tasandil paika pandud tervishoiu jäätmete kogumispunktid teise ja kolmanda tasandi haiglate juures. Tervishoiuasutustes peab riskijäätmeid koguma kindlasti olmejäätmetest eraldi ja tekkivad jäätmed suunama käitlemiseks riskijäätmete käitlussüsteemi.

Ohtlikke jäätmeid tekitavad ettevõtted (sh meditsiiniasutused) peavad sõlmima ohtlike jäätmete üleandmiseks lepingu vastavat keskkonnakaitseluba omava ettevõttega. Ohtlike jäätmete kogumiseks peavad ettevõtted rajama või leidma spetsiaalse koha, mis on vastavalt märgistatud, ning kogumiseks tuleb kasutada spetsiaalset jäätmetaarat. Samuti peavad eelnimetatud ettevõtted vastu võtma ettevõttesisesed jäätmekäitluseeskirjad. Ohtlike jäätmete kogumise ja üleandmisega seotud kulud katavad ettevõtted ise. Jäätmete üleandmise tõestamise aluseks on ohtlike jäätmete saatekiri.

Tervishoiuasutuste jäätmete käitlemise täpsed tingimused sätestatakse jäätmehoolduseeskirjas. Tervishoiujäätmete käitlemise juhendmaterjalid on leitavad Terviseameti kodulehelt: https://www.terviseamet.ee/nakkushaigused/info-koostoopartneritele/tervishoiuasutused.

Eesmärgiks on tagada valla territooriumil tegutsevate tervishoiu- ja veterinaarteenuste osutajate jäätmete nõuetekohane kogumine ja käitlemine, toetades seda teavitamise ja vajadusel pädevate järelevalveasutuste kaasamise kaudu.

Perioodil 2020-2024 on tervishoiuteenuste jäätmete teke jäänud vahemikku 0 – 0,13 tonni aastas (joonis 21).

Joonis 21. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud tervishoiu- ja veterinaarteenuste jäätmed kodumajapidamiste ja ettevõtete lõikes aastatel 2020-2024 aastal (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

3.11. EHITUS- JA LAMMUTUSJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Ehitusjäätmed on ehitus-, remondi- ja lammutusjäätmed, mittekasutatav väljaveetav pinnas, puidu, metalli, betooni, telliste, ehituskivide, klaasi ja muude ehitusmaterjalide jäätmed, sh need, mis sisaldavad asbesti ja teisi ohtlikke jäätmeid, mis tekivad ehitamisel ja remontimisel ning mida ehitusobjektil tööde tegemiseks ei kasutata.

Ehitusjäätmete käitlemise küsimused tuleb lahendada juba ehitise projekteerimise etapis. Ehitusjäätmete käitlust reguleerib Väike-Maarja valla jäätmehoolduseeskiri, mille alusel vastutab ehitusjäätmete nõuetekohase käitlemise eest jäätmevaldaja kuni nende taaskasutamiseni või üleandmiseni jäätmevedajale.

Eraisikud saavad ehitusjäätmeid üle anda Väike-Maarja valla jäätmejaamades ning ettevõtted saavad kasutada jäätmekäitlusettevõtete teenuseid.

Tabel 5. Väike-Maarja vallas liigiti kogutud ehitus- ja lammutusjäätmed ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (*allikas: Keskkonnaportaal)*.

Jäätmekood ja nimetus	2020		2021		2022		2023		2024	
	E	M	E	M	E	M	E	M	E	M
17 01 Betoon, tellised, plaadid ja keraamikatooted	119,4	3,9	1,8	0,4	23,1	0,8	297,4	7,3	571,2	0,4
17 02 Puit, klaas, plast	142,0	5,9	38,6	20,5	522,5	0	49,2	0	146,5	0
17 03 Bituumenitaolised segud	0	0	0	0,1	0	0,02	0	0	0	0
17 04 Metallid	118,3	257,7	428,6	505,3	129,7	583,0	41,9	481,6	202,5	355,5
17 05 Kivid ja pinnas	0	0	29,0	0	0	0	19,8	0	3,3	0
17 06 Asbesti sisaldavad ehitusjäätmed	59,5	62,9	27,2	46,2	19,1	55,5	83,2	33,9	195,9	37,6
17 09 Ehitus- ja lammutussegapraht	104,8	287,9	166,5	108,1	263,2	35,3	292,2	131,5	304,6	94,6
KOKKU	**544,0**	**618,3**	**691,7**	**680,6**	**957,6**	**674,6**	**783,7**	**654,3**	**1424**	**488,1**

Perioodil 2020–2024 koguti Väike-Maarja vallas ehitus- ja lammutusjäätmeid kokku ligikaudu 7 517 tonni, millest 4 401 tonni (59%) pärines ettevõtetest ja 3 116 tonni (41%) kodumajapidamistest. Suurima osa moodustasid metallijäätmed (17 04), mida koguti kokku ligikaudu 3 104 tonni ehk 41% kõigist ehitus- ja lammutusjäätmetest. Suuremate jäätmevoogude hulka kuulusid ka ehitus- ja lammutussegapraht (17 09), mida tekkis kokku ligikaudu 1 789 tonni, ning puitu, klaasi ja plasti sisaldavad jäätmed (17 02), mida koguti kokku ligikaudu 925 tonni.

Üldiselt iseloomustab ehitus- ja lammutusjäätmete teket suur aastate vaheline kõikumine, mis on seotud üksikute suuremahuliste ehitus- ja lammutusprojektidega. Jäätmeid on tekkinud nii ettevõtetes kui ka kodumajapidamistes, kusjuures mõlema sektori panus kogutekkes on olnud märkimisväärne.

Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumise peamiseks eesmärgiks on jäätmekoguste ja jäätmete ohtlikkuse vähendamine. Eesmärgi täitmisel on peamine roll tööde teostajal, kes mõistliku töökorralduse ja tööde parema organiseerimisega saab ehitus- ja lammutustöödel eelnimetatud jäätmete teket vältida või koguseid vähendada.

Ettevõtte eesmärgiks peab olema korduskasutatavate materjalide kasutamise suurendamine ning materjalide raiskamise ja ohtlike ainete kasutamise vähendamine kõigis tööetappides. Ehituse ja lammutamise käigus tuleb ohtlikud jäätmed, sealhulgas asbesti sisaldavad materjalid, saastunud kivid ja pinnas ning immutatud puit, muudest jäätmetest eraldi koguda. Samuti tuleb lammutusjäätmetest eraldada turuväärtust omavad materjalid ning materjalid, mis võivad edasisel töötlemisel või kasutamisel põhjustada ehitise kvaliteedi langust. Ohtlike ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine ehitusobjektil peab toimuma spetsiaalsetes kogumiskonteinerites ning tekkinud jäätmed tuleb otse üle anda ohtlike jäätmete käitluslitsentsi omavale ettevõttele.

Metallijäätmed

Metallijäätmete hulka kuuluvad jäätmed, mis peaasjalikult koosnevad värvilistest metallidest, mustmetallidest või nende sulamitest. Ligikaudu 80% olmejäätmete hulka liigituvast metallist on metallpakend. Metallijäätmete kokkuostuhind on taganud taaskasutamise, vaid väike osa satub prügilasse koos olmejäätmete või ehitusprahiga. Metallijäätmeid saab üle anda vanametalli kokkuostjatele või Väike-Maarja valla jäätmejaamades.

Puidujäätmed

Puidujäätmete taaskasutamisel tuleb eelkõige tähelepanu pöörata nende taaskasutamisele läbi soojusenergia tootmise. Mittepõlevate või raskesti põlevate puidujäätmete kõrvaldamine või taaskasutamine toimub vastavat jäätmekäitleja registreerimistõendit, jäätmeluba või keskkonnakompleksluba omavas jäätmekäitluskohas. Ohtlike ainetega töödeldud puidujäätmeid käsitletakse ohtlike jäätmetena ning need tuleb üle anda otse ohtlike jäätmete käitluslitsentsi ja jäätmeluba omavale ettevõttele. Puidujäätmeid võetakse vastu Väike-Maarja valla jäätmejaamades.

4. JÄÄTMETEKKE PROGNOOS

Peamised mõjutegurid

Jäätmeteket mõjutavad mitmed omavahel seotud tegurid, millest olulisemad on elanike elatustase, tarbimisharjumused ning majanduse üldine areng. Jõukuse kasvuga kaasneb reeglina tarbimise suurenemine, mis omakorda kasvatab jäätmeteket. Samas mõjutavad jäätmete kogust ja koostist üha enam ka elanike teadlikkus, valmisolek liigiti koguda ning korduskasutuse eelistamine. Lisaks avaldavad mõju tootmise ja tehnoloogia areng, samuti ringmajanduse ja tootjavastutuse põhimõtete laiem rakendamine. Nende tegurite koosmõju määrab, millises ulatuses suudetakse jäätmeid vältida ning kui suur osa neist suunatakse taaskasutusse.

Olmejäätmete teke

Olmejäätmete maht iseloomustab nii elanikkonna tarbimisharjumusi kui ka kohaliku majanduse struktuuri. Kuigi olmejäätmeid seostatakse eelkõige kodumajapidamistega, moodustavad märkimisväärse osa neist ka ettevõtluses tekkivad jäätmed, eelkõige jaekaubanduse, toitlustuse ja teeninduse sektoris.

Peamised näitajad perioodil 2020–2024:

- olmejäätmeid tekkis keskmiselt 1702 tonni aastas;
- 297 kg elaniku kohta aastas;
- segaolmejäätmeid tekkis keskmiselt 893 tonni aastas;
- 156 kg elaniku kohta aastas.

Võrdluseks tekkis Eestis 2024. aastal olmejäätmeid 375 kg elaniku kohta ja segaolmejäätmeid 212 kg elaniku kohta. See viitab, et osa jäätmetest suunatakse juba liigiti kogumisse, kuid samas sisaldab segaolmejäätmete voog jätkuvalt märkimisväärsel hulgal taaskasutatavaid materjale.

Segaolmejäätmete vähenemine

Prognoosi kohaselt jätkub segaolmejäätmete koguse järkjärguline vähenemine ka järgnevatel aastatel. Mõju avaldavad eelkõige biojäätmete liigiti kogumise kohustus, pakendi- ja tekstiilijäätmete kogumissüsteemide arendamine ning elanike teadlikkuse kasv. Eeldatavalt väheneb segaolmejäätmete kogus 2031. aastaks ligikaudu 670–730 tonnini aastas, mis on umbes 13–20% vähem võrreldes 2024. aastaga. Kodumajapidamistes võib segaolmejäätmete kogus langeda ligikaudu 370–400 tonnini ning ettevõtetes 300–330 tonnini aastas.

Biojäätmete liigiti kogumise kasv

Alates 2024. aastast kehtib kohustus koguda biojäätmeid liigiti kõigis majapidamistes. Prognoosi kohaselt jätkub kogutavate biojäätmete koguse suurenemine ka järgnevatel aastatel, kuna paraneb kogumissüsteemi hõlmatus ning väheneb biojäätmete sattumine segaolmejäätmete hulka. Eeldatavalt ulatub köögi- ja sööklajäätmete kogus 2031. aastaks 140–160 tonnini aastas, millest suurema osa moodustavad kodumajapidamistest kogutud biojäätmed.

Paberi ja kartongi ühine kogumissüsteem

Alates järgmisest korraldatud jäätmeveo perioodist kogutakse vanapaber ja papp (20 01 01) ühtses süsteemis koos paber- ja kartongpakendijäätmetega (15 01 01). Selline lähenemine võimaldab käsitleda nimetatud jäätmeliike ühtse materjalivoona, mille prognoositav kogus on 80-100 tonni aastas. Ühine kogumissüsteem vähendab kogumissüsteemi killustatust, optimeerib logistikat ning loob eeldused kõrgemaks liigiti kogumise tasemeks.

Pakendijäätmete kogumise arendamine

Perioodil 2020–2024 koguti liigiti pakendijäätmeid keskmiselt 298 tonni aastas ehk 52 kg elaniku kohta. 2024. aastal oli pakendijäätmete liigiti kogumise määr 53**%**, mis jääb alla 2027. aastaks seatud sihttasemele (67%). Seega on edasine fookus suunatud pakendijäätmete liigiti kogumise määra suurendamisele, kogumissüsteemi tõhustamisele ning elanikele mugavate ja kättesaadavate üleandmisvõimaluste tagamisele.

Väike-Maarja vallas tekib ligikaudu:

- 62% pakendijäätmetest ettevõtetes;
- 38% pakendijäätmetest kodumajapidamistes.

Alates järgmisest korraldatud jäätmeveo perioodist läheb pakendijäätmete kogumise korraldamise kohustus kohaliku omavalitsuse kanda, millega kaasneb suurem vastutus nii kogumissüsteemi toimimise kui ka sihttasemete saavutamise eest. See eeldab kogumistaristu arendamist, selgete korralduslike lahenduste rakendamist ning elanike ja ettevõtete teadlikkuse ja osaluse suurendamist.

Lähtudes viimaste aastate andmetest on pakendijäätmete kogus näidanud kasvutrendi, mis on seotud eelkõige liigiti kogumise süsteemi paranemisega. Arvestades pakendijäätmete kogumise korralduse muutumist alates järgmisest korraldatud jäätmeveo perioodist, võib eeldada, et kasvutrend jätkub ka lähiaastatel. Seejuures ei tähenda kasv tingimata pakendijäätmete tekke suurenemist, vaid eeskätt seda, et suurem osa pakendijäätmetest suunatakse segaolmejäätmete voost eraldi kogumisse. Lähtudes senistest trendidest ja liigiti kogumise sihttasemete järkjärgulisest tõusust võib hinnata, et pakendijäätmete kogus jõuab aastaks 2031 suurusjärku 350-400 tonni aastas.

Tekstiilijäätmete liigiti kogumine
Alates 01.01.2025 tuleb korraldada tekstiilijäätmete liigiti kogumine. Kasutuskõlblikud tekstiilid tuleb suunata korduskasutusse, kasutuskõlbmatu tekstiil saab üle anda jäätmejaamas. Arvestades, et segaolmejäätmetes on keskmiselt 5,01% tekstiilijäätmeid, võib hinnata, et liigiti kogutavate tekstiilijäätmete kogus kujuneb suurusjärku 60-80 tonni aastas.

Suurjäätmed ja elektroonikajäätmed
Suurjäätmete ja elektroonikajäätmete teke on otseselt seotud elanike ostujõuga. Viimaste aastate inflatsioon ja hinnatõus on vähendanud suuremate kaupade ostmist, mis võib ajutiselt vähendada nende jäätmete teket. Samas võib suureneda odava ja lühikese elueaga väikeelektroonika tarbimine, mis kasvatab elektroonikajäätmete hulka. Lähiaastatel võib prognoosida, et suurjäätmete kogus jääb suurusjärku 30-40 tonni aastas ning elektroonikajäätmete kogus 35-45 tonni aastas.

Ohtlikud jäätmed
Ohtlike jäätmete kogused on perioodil 2020–2024 olnud kõikuvad ning sõltuvad suurel määral ettevõtete tegevusest ning võivad aastate lõikes märkimisväärselt kõikuda. Kodumajapidamistes tekkinud ohtlike jäätmete kogus on olnud suhteliselt stabiilne ning eeldatavalt püsib sarnasel tasemel ka tulevikus. Prognoosi kohaselt võib ohtlike jäätmete kogus 2031. aastaks jääda suurusjärku 200–350 tonnini aastas**,** millest ligikaudu 80–120 tonni pärineb kodumajapidamistest ning ülejäänud osa ettevõtetest. Tegelikud kogused sõltuvad eelkõige ettevõtetes tekkivatest üksikutest suuremahulistest jäätmevoogudest ning nende üleandmisest nõuetekohasesse käitlusse.

Muud jäätmeliigid
Ehitus- ja lammutusjäätmete ning tootmisjäätmete teke sõltub peamiselt majandusaktiivsusest, ehitusmahtudest ning uute ettevõtete lisandumisest. Seetõttu on nende jäätmeliikide kogused ajas kõikuvad ning raskemini prognoositavad.

Arengusuunad
Euroopa Liidu kliimaneutraalsuse ja ringmajanduse eesmärgid toovad kaasa olulised muutused jäätmekäitluses. Fookus liigub jäätmete ladestamiselt materjalide taaskasutamisele ja väärindamisele. Riiklik jäätmereform seadis rangemad piirangud jäätmete ladestamisele, kõrgemad liigiti kogumise sihttasemed ja suurema rõhu jäätmete ringlussevõtule. Samuti suureneb ladestamise kulukus võrreldes taaskasutusega, mis suunab nii omavalitsusi kui ka jäätmetekitajaid eelistama liigiti kogumist.

5. OLEMASOLEVATE KOGUSMISSÜSTEEMIDE JA KÄITLEMISTARISTU KIRJELDUS

Jäätmete kokku kogumiseks vajaliku ja kasutajasõbraliku taristu peab omavalitsuse territooriumil tagama kohalik omavalitsus. Jäätmekäitluskohtade rajamisel tuleb arvestada nende kaugust olulisematest omavalitsuse territooriumil asuvatest tõmbepunktidest, et ühildada elanike oluliste tegemistega ka sorteeritud jäätmete ära andmine ja vältida selleks lisakulutuste tegemist. Käesoleval ajal on omavalitsustes jäätmete liigiti kogumiseks kasutuses mitmed erinevad jäätmekäitluskohad ja -viisid. Eelkõige on selleks jäätmejaamad, avalikud kogumispunktid ning uksest ukseni kogumissüsteemid (korraldatud jäätmevedu, pakendikotiteenus, kogumisringid).

Korraldatud jäätmeveo raames jätkatakse segaolmejäätmete, biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete, paber ja kartongi ja pakendijäätmete kogumist. Pakendite kogumist jätkatakse ka avaliku kogumisvõrgustiku abil.

Jäätmeliike, mis ei ole hõlmatud korraldatud jäätmeveoga, on võimalik ära anda Väike-Maarja valla jäätmejaamades.

5.1. JÄÄTMEKÄITLUSKOHAD

Jäätmekäitluskoht on tehniliselt varustatud ehitis jäätmete kogumiseks, taaskasutamiseks või kõrvaldamiseks (JäätS § 19 lg 1). Jäätmeseadusele vastavalt tuleb jäätmete kõrvaldamisel ja segaolmejäätmete taaskasutamisel, läheduse põhimõtet rakendades, vedada jäätmed lähimasse nõuetele vastavasse prügilasse või jäätmejaama, kus toimub edasine jäätmete töötlemine.

Keskkonnaameti keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS andmetel paikneb Väike-Maarja valla territooriumil 2026. aasta mai seisuga 39 keskkonnakaitseloaga sh kompleksloaga registreeritud tegutsevat jäätmekäitluskohta ja viiele jäätmekäitluskohale on väljastatud jäätmevaldkonna registreering.

5.1.1. VÄIKE-MAARJA VALLA JÄÄTMEJAAMAD

Väike-Maarja valla territooriumil asuvad kolm jäätmejaama: Väike-Maarjas, Simunas ja Rakkes, mis tagavad elanikele võimaluse anda üle erinevaid liigiti kogutud jäätmeid.

Jäätmejaamad moodustavad valla jäätmehooldussüsteemi olulise osa, võimaldades suunata jäätmeid ringlusse, vähendada segaolmejäätmete hulka ning pakkuda elanikele mugavaid jäätmete üleandmise võimalusi. Väike-Maarja vald on andnud kolme jäätmejaama opereerimise halduslepinguga tähtajatult üle MTÜ Lääne-Viru Jäätmekeskusele. Väike-Maarja jäätmejaam rajati 2007. aastal, Simuna jäätmejaam 2008. aastal ning Rakke jäätmejaam 2018. aastal.

Väike-Maarja, Rakke ja Simuna jäätmejaamades võetakse vastu ohtlikke jäätmeid, elektri- ja elektroonikajäätmeid, paberit ja kartongi, pakendeid, suurjäätmeid, rõivaid ja jalanõusid, eterniiti, betooni, ehitusjäätmeid, lehtklaasi, metalle, vanarehve, puitu ja olmeprügi.

Tabel 6. Väike-Maarja valla jäätmejaamades aastatel 2023-2025 vastu võetud kogused t/a *(allikas: AS Ragn-Sells jäätmearuandlused)*.

Jäätmekood	Jäätmeliik	2023	2024	2025
15 01 01	Paber- ja kartongpakendid	4,95	4,78	4,71
15 01 02	Plastpakendid	0,31	0,37	0,32
15 01 04	Metallpakendid	8,55	10,77	6,70
15 01 06	Segapakendid	9,47	11,92	11,71
16 01 03	Vanarehvid	25,92	33,9	25,84
17 04 05	Raud ja teras	6,38	2,66	
17 06 05*	Asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	33,52	38,54	31,66
17 09 04	Ehitus- ja lammutussegapraht	107,95	130,46	131,22
20 01 01	Paber ja kartong	17,82	16,77	15,35
20 01 10	Rõivad	2,13	37,79	46,42
20 01 40	Metallid	1,7	4,27	12,38
20 01 03	Segaolmejäätmed	9,55	18,69	10,99
20 01 02	Klaas	1,68	25,76	11,8
20 03 07	Suurjäätmed	19,74	22,2	30,53
20 01 23; 20 01 35; 20 01 36	Elektri- ja elektroonikajäätmed	16,02	28,84	32,38
*	Ohtlikud jäätmed	7,37	3,45	8,0
Kokku		**273,06**	**391,17**	**380,01**

Elektroonikajäätmete kogumiseks on igas jäätmejaamas kasutusel üks merekonteiner, mis on ette nähtud elektroonikajäätmete ohutuks hoiustamiseks ja kogumiseks. Muude jäätmeliikide kogumiseks kasutatakse aga erineva päritolu ja seisukorraga konteinereid. Väike-Maarja jäätmejaamas on jäätmete kogumiseks kasutatud rendikonteinereid, mistõttu jäätmejaama enda inventari koosseisu konteinerid puuduvad. Simuna ja Rakke jäätmejaamades on osa konteinereid kasutusel juba jäätmejaamade rajamise ajast ning osa konteinereid on samuti renditud.

Pikaajalise kasutuse tõttu on mitmete konteinerite tehniline seisukord halvenenud. Vanemate konteinerite puhul esineb ulatuslikku korrosiooni, mehaaniliste osade kulumist ning tihendite amortiseerumist, mis vähendab nende töökindlust ja vedelikupidavust. Selline olukord suurendab nii töö- kui ka keskkonnariske ning toob kaasa sagedasema hooldus- ja remondivajaduse. Samuti ei pruugi erineva päritolu ja seisukorraga konteinerid olla ühtlaselt sobivad jäätmejaamade töökorralduse ja kasutatava veotehnikaga.

Simuna jäätmejaamas puudub praegu kaalumisvõimalus, mistõttu ei ole võimalik jäätmete vastuvõtul koguseid täpselt mõõta ning arvestus toimub hinnanguliselt. Kaaluga kahveltõstuki soetamine võimaldab osasid jäätmeid kohapeal kaaluda ning tagada täpsema arvestuse ja läbipaistvama teenuse osutamise.

Teistes jäätmejaamades on olemas autokaalud, need on mugavad eelkõige sõidukite ja suuremate jäätmekoguste kaalumiseks. Kaaluga kahveltõstuk võimaldab kaaluda väiksemaid alustel või kottides jäätmekoguseid otse käitluskohas, vähendades autokaalu kasutamise vajadust väikeste koguste puhul ning muutes töökorralduse sujuvamaks ja efektiivsemaks.

Täna puuduvad jäätmejaamades kogumisvõimalused mitmele liigiti kogutavale jäätmeliigile, sealhulgas klaaspakendile (15 01 07), biolagunevatele aia- ja haljastujäätmetele (20 01 08), plastile (20 01 39), puidule (20 01 38) ning betoonile ja tellistele (17 01 07). Nende jäätmeliikide jaoks ei ole jäätmejaamades praegu eraldi kogumisvahendeid, mistõttu ei ole võimalik neid jäätmeid liigiti vastu võtta ning need suunatakse sageli teiste jäätmevoogude hulka.

Selline olukord ei toeta jäätmete liigiti kogumise põhimõtteid ega aita kaasa ringlussevõtu suurendamisele. Arvestades jäätmehoolduse arengusuundi ning kasvavaid liigiti kogumise nõudeid, on vajalik laiendada jäätmejaamades liigiti kogutavate jäätmete nimistut ning luua tingimused nende eraldi kogumiseks. See eeldab täiendavate kogumiskonteinerite ja muude kogumisvahendite soetamist, mis võimaldaksid nimetatud jäätmeliike vastu võtta ja käitlemiseks edasi suunata.

Jäätmejaamade arendamisvajadusi ning kavandatavaid investeeringuid on täpsemalt käsitletud käesoleva jäätmekava peatükis 10.6.

5.1.2. MINEVIKUS SAASTUNUD JÄÄTMEKÄITLUSKOHAD JA NENDE KORRASTAMINE

Väike-Maarja valla territooriumil paikneb kolm suletud prügilat: Väike-Maarja prügila, kus jäätmete ladestamine lõpetati 2001. aastal, Rakke prügila, mille tegevus lõppes 2007. aasta alguses, ning Rakke lubjatehase prügila, mis suleti 2015. aastal. Kõik nimetatud prügilad olid kasutusel tavajäätmete ladestamiseks.

Rakke prügila sulgemiseks koostas Kobras AS 2009. aastal sulgemisprojekti ning sulgemistööd viis läbi AS EcoPro ajavahemikul 24.08.2009–25.11.2009. Järelhooldusega seotud seirekohustusi ei ole prügilale määratud.

Rakke lubjatehase prügila sulgemiskava koostas Kobras AS 2015. aastal. Sulgemiskava kinnitati Keskkonnaameti 19.06.2015 korraldusega nr V 1-15/15/185. Sulgemistööd viidi läbi perioodil juuni 2014 kuni 29.12.2015. Prügila käitamiseks väljastati jäätmeluba 28.06.2017, mille alusel korraldatakse objektil järelhooldus- ja seiretegevusi.

Sulgemiskava kohaselt kestab Rakke lubjatehase prügila järelhooldusperiood 30 aastat. Selle aja jooksul teostatakse põhjavee ja prügila pinna seiret, kogutakse meteoroloogilisi andmeid ning jälgitakse ja hooldatakse prügila kattekihti, haljastust ning tehnorajatisi.

6. EELMISES JÄÄTMEKAVAS PÜSTITATUD EESMÄRKIDE TÄITMISEST

Väike-Maarja valla jäätmekava 2021-2026 (edaspidi eelmine jäätmekava) [9] peaeesmärgiks oli jäätmekäitluse hierarhiat järgiv säästev jäätmehooldus.

Eesmärkideni jõudmiseks koostati tegevuskava, mis oli eelmise jäätmekava peatükk 5.9 (tabel 22). Tegevuskavas täpsustati konkreetselt tegevused ja nende elluviimise aeg, mis aitavad kaasa strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Alljärgnevas tabelis 7 on toodud hinnang eelmise jäätmekavas seatud eesmärkide täitmisele.

Tabel 7. Eelmise jäätmekava perioodi eesmärkide täitmine

NR	TEGEVUS	ÜLEVAADE TÄITMISEST
	Jäätmehoolduse kavandamine ja planeerimine	
1.1	Jäätmehooldusеeskirja ajakohastamine riiklike õigusaktide muutumisel	Jooksev tegevus
1.2	Kohalike õigusaktide ja arengudokumentide jooksev ülevaatamine ja ajakohastamine	Jooksev tegevus
1.3	Biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete kogumine korraldatud jäätmeveo raames kogu valla territooriumilt ning vastavalt sellele jäätmehooldusеeskirja muutmine	Teostatud
1.4	Järgmise perioodi korraldatud jäätmeveo hanke läbiviimine kahetasandilisena, mis ei võimaldaks segaolmejäätmeid prügilasse ladestada, lisaks vajadusel mõne täiendava jäätmeliigi lisamine	Teostatud
	Jäätmetekke vältimise ja vähendamise meetmed	
2.1	Taaskasutusfunktsiooni loomine jäätmejaamadesse	Teostamisel
	Jäätmehooldusrajatiste kavandamine	
3.1	Väike-Maarja, Rakke ja Simuna kompostimisväljakutele keskkonnalubade taotlemine	Teostamisel
3.2	Jäätmemajade rajamine (3 tükki)	Teostatud
Jäätmete liigiti kogumise, sortimise, taaskasutamise ja ringlussevõtu arendamine		

[9] Väike-Maarja valla jäätmekava 2022-2027 (https://www.riigiteataja.ee/akt/419022022048)

4.1	Tiheasustusega kortermajade piirkondades segaolme- ja pakendijäätmete konteinerite väljavahetamine molok-tüüpi konteinerite vastu.	Teostamata. Ühistutel puudub huvi.
4.2	Tiheasustusega piirkondades eramajapidamistele kompostrite soetamise soodustamine.	Teostatud
4.3	Lehekottide, elektroonikajäätmete jm äraveo võimaldamine elanikele, kel puudub võimalus jäätmeid ise jäätmejaamadesse viia.	Teostamata
4.4	Pakendikonteinerite suuruse ja asukoha optimeerimine ja koostöö tegemine pakendiorganisatsioonidega.	Jooksev tegevus
4.5	Koostöö tihendamine pakendiorganisatsioonidega võimaldamaks elanikel vabatahtlike pakendikonteinerite või pakendikottide kasutamist vähemalt valla tiheasustusega piirkondades.	Teostamata
4.6	Valla suurematesse keskustesse riiete kogumispunktide rajamine.	Teostamata, puuduvad rahalised vahendid
4.7	Eterniidi tasuta või soodsa vastuvõtu korraldamine vähemalt üks kord aastas ning selleks võimalike toetusmeetmete leidmine.	Teostatud
Elanikkonna teadlikkuse tõstmine		
5.1	Valla veebilehe täiustamine ja haldamine jäätmealase teabe osas.	Teostatud, jooksev tegevus
5.2	Jäätmeteemaliste artiklite avaldamine piirkondlikus lehes, sh MTÜ-st Lääne-Viru jäätmekeskus teavitamine.	Jooksev tegevus
5.3	Keskkonnateadliku tarbimise ja jäätmekäitluse põhimõtete tutvustamine läbi kampaaniate ning projektide läbiviimine.	Teostamata
5.4	Koostöös MTÜ-ga Lääne-Viru jäätmekeskus maakonnakesksete jäätmeteemaliste koolituste läbiviimine ja meediakajastus	Teostamata
Jäätmehoolduse järelevalve		
6.1	Eraisikute ja ettevõtete jäätmekäitluse kontrollimine, vajadusel rikkujate vastutusele võtmine ning koostöö Keskkonnainspektsiooniga.	Teostatud, jooksev tegevus
6.2	Jäätmevaldajate registri haldamine, täiendamine ja vajadusel tarkvara ajakohastamine.	Teostatud, jooksev tegevus
6.3	Kontroll korraldatud jäätmeveoga liitumise üle.	Teostatud, jooksev tegevus
Prügistamise vähendamise ja koristamise meetmed		
7.1	Maastikupilti kahjustavate hoonete lammutamine ja jääkreostusobjektide likvideerimine (3-5 tk).	Teostatud kolmel objektil. kahe objekti puhul toetust ei eraldatud.
7.2	Omavoliliste prügi mahapanekukohtade pidev likvideerimine.	Teostatud, jooksev tegevus
Muud tegevused		
8.1	Jätkuv koostöö arendamine MTÜ-ga Lääne-Viru jäätmekeskus.	Jooksev tegevus

7. JÄÄTMEHOOLDUSE EESMÄRGID

Jäätmekäitluses lähtutakse jäätmehierarhiast, mille kohaselt eelistatakse esmalt jäätmetekke vältimist ja korduskasutust, seejärel materjali ringlussevõttu ning muud taaskasutamist, sealhulgas energiakasutust ja tagasitäidet. Kõige vähem eelistatud lahendus on jäätmete kõrvaldamine.

Jäätmete taaskasutamisele seavad selged eesmärgid jäätmeseadusest, riigi jäätmekavast, jäätmete raamdirektiivist ning ringmajanduse paketist tulenevad sihtmäärad.

Eesti seadis eesmärgiks suunata 2025. aastaks ringlusesse 55% kodumajapidamistest pärinevatest paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmetest, biolagunevatest jäätmetest ning muudest liigiti kogutud kodumajapidamisest ja muudest allikatest pärinevatest jäätmetest. Sihteesmärgid on täpsemalt esitatud järgnevas tabelis 8.

Tabel 8. Jäätmete taaskasutamise riiklikud eesmärgid

	Baastase 2020	Eesmärk 2025	Eesmärk 2030
Olmejäätmete ringlusse võtumäär olmejäätmete kogumassist	50%	55%	60%
Pakendijäätmete ringlussevõtu osakaal pakendijäätmete kogumassist	60%	65%	70%
Biolagunevate jäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist		13%	
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestatavates olmejäätmete kogumassist		20%	
Ehitus- ja lammutusjäätmete taaskasutuse osakaal nende jäätmete kogumassist		70%	
Elektroonikaromude kogumise osakaal kolmel eelneval aastal turule lastud elektri- ja elektroonikaseadmete kogumassist		65%	
Kantavate patarei ja akujäätmete kogumise osakaal jäätmete kogumassist		45%	

Täiendavad sihteesmärgid
2027. aastast ei arvestata ringlussevõtu sihtarvude hulka neid biolagunevaid jäätmeid, mis on muu olmejäätme hulgast välja sorditud, vaid üksnes tekkekohas liigiti kogutud biolagunevad jäätmed.

2027. aastal peab kohaliku omavalitsuse üksus tagama vähemalt 67 protsendi oma territooriumil kalendriaasta jooksul tekkinud olmejäätmete liigiti kogumise. Nimetatud protsendimäär suureneb igal järgmisel aastal ühe protsendi võrra eelmise aasta aluseks olevast määrast kuni 75 protsendini alates 2035. aastast.

2030. aastast alates piiratakse direktiiviga 2018/850 kõikide nende jäätmete prügilatesse ladestamist, mis sobivad ringlussevõtuks ja energiana kasutamiseks.
2035. aastaks on seatud eesmärk viia ladestatavate olmejäätmete osakaal 10%-ni ning ringlusse võtumäär olmejäätmete kogumassist 65%.

Väike-Maarja valla jäätmehoolduse eesmärgid on vähendada jäätmeteket ja jäätmetest tulenevat keskkonnariski, suurendada jäätmete liigiti kogumist ning kordus- ja taaskasutamist, tagada jäätmevaldajate hõlmatus korraldatud jäätmeveoga ning kujundada jäätmete nõuetekohane käitlemine elanike igapäevaseks harjumuseks. Eesmärkide saavutamist toetavad elanike keskkonnateadlikkuse suurendamine, tõhus järelevalve, korrektsed jäätmeandmed ning koostöö kõigi seotud osapooltega.

8. JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE

Jäätmetekke vältimine on jäätmehierarhia kõrgeim ja eelistatuim tase, mida tuleb jäätmekäitluse korraldamisel esmajärjekorras arvestada. Selle eesmärk on vähendada jäätmete teket juba enne nende tekkimist ning suunata ressursikasutus kestlikumaks.

Jäätmetekke vältimine hõlmab:

- otsest vältimist, sh mõistlikku tarbimist ning keskkonda ja ressursse säästvat tootmist;
- korduskasutust, st toodete uuesti kasutamist nende esialgsel otstarbel;
- korduskasutuseks ettevalmistamist, sealhulgas toodete parandamist, kontrollimist ja ümberdisainimist.

Jäätmetekke vältimise võimalused sõltuvad mitmetest teguritest, eelkõige majandusolukorrast, tarbijate teadlikkusest ning ressursitõhusust ja jäätmetekke vähendamist toetavate meetmete rakendamisest.

Olmejäätmete tekke vähendamisel on keskne roll elanikel, kelle tarbimisharjumused ja teadlikkus mõjutavad otseselt nii pakendijäätmete, toidujäätmete kui ka muude jäätmete koguseid. Samal ajal on kohaliku omavalitsuse ülesanne luua eeldused jäätmetekke vältimiseks, sealhulgas tõsta teadlikkust, levitada asjakohast teavet ning toetada korduskasutust soodustavaid lahendusi.

Oluline on tagada, et nii elanikel kui ka ettevõtetel oleksid praktilised ja kättesaadavad võimalused jäätmetekke vältimiseks ning korduskasutuses osalemiseks, näiteks läbi vastava taristu, teenuste ja teavitustegevuste.

8.1. AVALIKEL ÜRITUSTEL JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE

Kõikidel avalikel üritustel tuleb rakendada jäätmete liigiti kogumist. Tulenevalt 02.07.2019. a jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta, on vajalik rakendada meetmeid, millega tagatakse ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside (sh nende korkide ja kaante) ja toidupakendite tarbimise pidev vähenemine. Lisaks tuleb avalikel üritustel soosida liigiti jäätmete kogumist, et vältida biolagunevate, pakendijäätmete ja olmejäätmete segunemist. Avalikel üritustel peab toidu ja joogi serveerimiseks kasutama korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu (üleriigiline kohustus alates 01.01.2024).

Väike-Maarja vallas on avalike ürituste korraldamisega seotud nõuded täpsustatud määruses „Väike-Maarja vallas avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded“[10]:

[10] Väike-Maarja vallas avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded (https://www.riigiteataja.ee/et/akt/405042024052)

- Ürituse korraldaja peab kasutama toidu ja joogi serveerimiseks üksnes korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu;
- tagama ürituse territooriumil piisavas koguses prügikastide olemasolu ja nende piisava tühjendussageduse, et ürituse ala püsiks puhtana;
- avalikel üritustel tuleb eraldi koguda vähemalt segaolmejäätmed, biolagunevad jäätmed, segapakendijäätmed ja pandipakend.

Selline korraldus aitab vähendada segaolmejäätmete hulka, suurendada jäätmete liigiti kogumist ning suunata suurema osa üritustel tekkivatest jäätmetest taaskasutusse.
Avalike ürituste korraldajate teadlikkuse tõstmiseks jagatakse keskkonnahoidlike ürituste korraldamise riiklikku juhist[11]. Nõuete täitmist kontrollivad omavalitsus ja Keskkonnaamet. Toiduohutust kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet.

8.2. BIOJÄÄTMETE RINGLUSSEVÕTT JA TEKKE VÄLTIMINE

Biolagunevate jäätmete põletamise ja ladestamise vähendamiseks ning ringlussevõtu suurendamiseks tuli hiljemalt 2023. aasta lõpust korraldada biojäätmete tekkekohalt kokku kogumine või alternatiivina kohtkompostimine.

Biolagunevate jäätmete liigiti kogumise edendamiseks muudeti biolagunevate jäätmete liigiti kogumine kõigile kohustuslikuks. Biojäätmete eraldi kogumise kohustus tähendab, et kõikides kodudes, ettevõtetes, asutustes ja mujal, kus biojäätmeid tekib, tuleb biojäätmed koguda teistest jäätmeliikidest eraldi ja suunata need ringlusse. Ringlusse suunamise võimalusi on kaks: kas anda üle jäätmevedajale või kompostida. Kui biojäätmeid ei kompostita tekkekohal või kui kompostitakse vaid osa tekkivatest biojäätmetest, on kohustus kasutusele võtta biojäätmete kogumismahuti ning biojäätmed korraldatud jäätmeveos jäätmevedajale üle anda.

Biojäätmete eraldi kogumine vähendab prügilates tekkiva metaani heitkoguseid ja segaolmejäätmete hulka ning võimaldab biojäätmed suunata ringlusse. Kompostimisel saadakse neist väärtuslikku mullaparandusainet, mis toetab toitainete ringlust ja vähendab vajadust mineraalväetiste järele.

Samal ajal on oluline tegeleda üha enam ka toidujäätmete tekke vähendamisega, mis on keskkonnamõju poolest väga kaalukas. Seega tuleb läbi toidujäätmete (toidukao) tekke vähendamise saavutada tulevikus ka köögi- ja sööklajäätmete koguse vähenemine.

2021. aastal valminud SEI Tallinna poolt tehtud uuringu „Toidujäätmete ja toidukao teke Eestis toidutarneahelas“[16] andmetel tekib Eestis aastas ligikaudu 167 000 t toidujäätmeid ehk elaniku kohta 127 kg toidujäätmeid aastas**.** Uuringu andmetel tekib kõige suurem osa Eesti toidujäätmetest kodumajapidamistes, mis moodustas üle 48% kogu tekkivast toidujäätmete kogusest. Kodumajapidamistele järgnevad toidujäätmete tekkes toidutööstus, esmatootmine, seejärel kaubandus ning toitlustusasutused.

[11] Keskkonnahoidlike ürituste korraldamise riiklik juhis (https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/rohereform/keskkonnahoidlike-urituste-korraldamise-riiklik-juhis)

Eestis tekib kõige rohkem toidukadu kodumajapidamistes, mis moodustavad ligikaudu 40% kogu toidukaost ehk toiduna raisku läinud toit. Neile järgnevad kaubandus 24%, esmatootmine 23%, toitlustusasutused 9% ja toidutööstus 4%. Kokku moodustab toidukadu ligikaudu poole Eesti toidujäätmetest ehk umbes 84 000 tonni aastas.

Seega tuleb vähendada toidujäätmete teket kodumajapidamistes teadvustades elanike seas neid põhjusi, miks toidujäätmed kodudes tekivad ja kuidas seda vältida.

Toidujagamis- ehk toiduringluskappide rajamine on tõhus meede toiduraiskamise vähendamiseks ning kogukonna keskkonnateadlikkuse suurendamiseks. Suur osa söögikõlblikust toidust visatakse ära üksnes seetõttu, et seda ei jõuta õigel ajal ära tarbida või puudub võimalus seda teistele edasi anda. Toidujagamiskapp loob elanikele lihtsa ja mugava võimaluse ülejäävat, kuid endiselt tarbimiskõlblikku toitu jagada ning suunata see jäätmeteks muutumise asemel uuesti kasutusse. Sellega vähendatakse biojäätmete teket, toidukadu ning jäätmekäitlusega seotud keskkonnamõju.

Toiduringluskappidel on lisaks keskkonnahoiule oluline sotsiaalne mõju. Need aitavad toetada inimesi, kelle jaoks toidu kättesaadavus võib olla keerulisem, ning tugevdavad kogukonnatunnet ja omavahelist koostööd. Hästi toimiv toidujagamise süsteem põhineb eelkõige kohaliku kogukonna aktiivsel kaasamisel ja vastutustundlikul kasutamisel. Seetõttu on oluline leida koostööpartnerid ja vabatahtlikud, kelle jaoks toidukao vähendamine ning ringmajanduse põhimõtete edendamine on oluline.

Toidukappide toimimisse võiks kaasata kohalikke kogukonnaühendusi, korteriühistuid, noortekeskusi, koole, sotsiaalvaldkonna asutusi, kogudusi ning vabatahtlikke elanikke. Samuti on oluline teha koostööd kohalike kaupluste, toitlustusasutuste ja toidutootjatega, kellel võib tekkida väiksemaid koguseid realiseerimata, kuid nõuetekohast toitu. Kogukonna kaasamine aitab tagada, et kappide kasutamine oleks järjepidev, korrastatud ning põhineks vastastikusel usaldusel.

Toidujagamiskappide paigaldamisel tuleb tähelepanu pöörata ka sobiva asukoha valikule. Kapp peaks paiknema hästi ligipääsetavas ja nähtavas kohas, kus on tagatud regulaarne kasutus ning võimalusel elektriühendus külmkapi kasutamiseks. Hea lahendus on paigutada toidukapp kogukonnakeskuse, noortekeskuse, vallamaja, kaupluse või muu avalikult kasutatava hoone juurde.

Lisaks praktilisele kasutegurile aitavad toiduringluskappide projektid suurendada elanike teadlikkust kestlikust tarbimisest, ringmajandusest ja jäätmetekke vältimisest. Sellised algatused toetavad kohaliku omavalitsuse eesmärke jäätmetekke vähendamisel ning kogukonna keskkonnahoidliku käitumise kujundamisel.

Toiduraiskamise vähendamise meetmed:

- korraldada elanikele ja toitlustusasutustele suunatud teavitustegevusi ja koolitusi, et tõsta teadlikkust toiduraiskamise ennetamisest ja toidu säilitamise viisidest;

- vajadusel toetada ja rajada kohalikul kogukonna huvi ja algatuse korral koostöös avalikke toidujagamiskappe, et soodustada toidu annetamist ja taaskasutust;
- soodustada haridusasutustes ja ürituste korraldamisel lahendusi, mis vähendavad toidukadu ning suunavad tekkinud biojäätmed kompostimisele.

8.3. MERE- JA MUUDE VEEKOGUDE PRÜGI VÄLTIMINE

Mereprügi on inimese tegevuse tagajärjel merre või rannikule sattunud jäätmed, mis kahjustavad mereökosüsteeme, elusloodust ning piirkonna turismi ja kalandust. Enamik mereprügist pärineb maismaalt, sattudes veekogudesse läbi hooletu käitlemise või tahtliku merre viskamise.

Veekogude äärsetel aladel, mida kasutatakse puhke- ja rannaalana, peab selle ranna haldaja korraldama rannaala koristuse ja vältima kogumisvahendite üle täitumist.

Avalikus ruumis tuleb kasutada prügi lendumist vältiva disainiga kogumisvahendeid, et välistada kergesti lenduvate materjalide ja nendest tekkivate jäätmete laiali kandumine veekogudesse. Üldise jäätmetekke ja prügistamise vältimine ja vähendamine aitab kaasa ka mereprügi vähenemisele.

9. JÄÄTMETEKKE VÄHENDAMINE JA RINGMAJANDUSE EDENDAMINE

9.1. JÄÄTMETE LADESTAMISE VÄHENDAMINE

Väike-Maarja vallas kogutavate jäätmete käitlemisel on eesmärgiks nende taaskasutusse suunamine suurimas võimalikus mahus. See eesmärk kehtib kõikide jäätmeliikide osas. Jäätmete ladestamise vältimiseks on vajalik tagada järgmiste tegevuste tulemuslikkus:

- tagada jäätmete tekkekohal liigiti kogumine kõrge liigilise ja jäätmematerjalide füüsilise puhtuse osas;
- jäätmetele käitlusteenuste eraldi hankimine;
- tugevdada koostööd teiste kohalike omavalitsustega pikaajaliselt toimivate ja vajaminevaid tulemusi tagavate käitluslahenduste arendamisel;
- propageerida biolagunevate jäätmete kohtkompostimise võimalusi;
- teostada süsteemseid teavitustegevusi jäätmete liigiti kogumise kvantiteedi ja kvaliteedi tõstmiseks;
- arendada korduskasutust;
- arendada ehitus- ja lammutusmaterjalide materjalipanga lahendust, et soodustada kasutuskõlblike materjalide korduskasutust ning vähendada ladestamisele suunatavate ehitusjäätmete kogust.

9.2. KORDUSKASUTUS JA PARANDAMINE

Korduskasutus tähendab toodete või nende komponentide uuesti kasutamist nende esialgsel otstarbel enne, kui neist saavad jäätmed. See on üks olulisemaid viise jäätmetekke vältimiseks, sest pikendab toodete eluiga ja vähendab vajadust uute esemete järele.

Jäätmetekke vähendamisele aitab olulisel määral kaasa teadlikkuse tõstmine, mis on suunatud nii omavalitsuse, ettevõtete kui ka tarbijate/elanikkonna teadlikkuse ja teadmiste suurendamiseks. Kooli- ja kogukonnaprogrammid, töötubade korraldamine ning meedia kasutamine aitavad tekitada teadlikkust jäätmete vältimise vajadusest ja meetoditest. Kohalikud algatused, nagu prügi korjamise päevad või taaskasutusüritused, aitavad inimestel oma harjumusi muuta. Inimesed saavad ka teiste eeskujul õppida ja teadlikumalt tarbida.

Korduskasutuse suurendamiseks on ühe võimalusena planeeritud jäätmejaamade juurde rajada parandustöökoda või töötuba, kus elanikel oleks võimalik oma katkiseid või kasutusest välja jäänud esemeid parandada, ümber disainida ja uuesti kasutusse suunata. Selline lahendus aitab pikendada esemete eluiga ning vähendada olukordi, kus veel parandatavad või väikese kohandamisega kasutuskõlblikud esemed muutuvad jäätmeteks. Töökojas võiks olla võimalik parandada näiteks mööblit, jalgrattaid, kodumasinaid, tekstiile ja muid igapäevases kasutuses olevaid esemeid ning jagada teadmisi ja oskusi nende hooldamiseks.

Oluliseks tegevuseks on ka teavituste ja koondinfo loomine valla kodulehel. Veebilehele saab luua eraldi rubriigi “Korduskasutus ja parandamine”, kuhu koondada Väike-Maarja vallas tegutsevate parandusteenust ja korduskasutust pakkuvate isikute, ettevõtjate ja mittetulundusühingute kontaktid. Selline nähtav ja pidevalt täienev infoleht aitab elanikel leida lähima parandaja, taaskasutuspoe või töötoa ning soodustab esemete taaskasutust ja remondikultuuri. Lisaks annab see väikestele kohalikele tegijatele parema võimaluse jõuda kogukonnani ja tugevdab koostööd eri osapoolte vahel.

9.3. RINGSED LAHENDUSED EHITUSSEKTORIS

Ehitussektoris on oluline tagada ehitise ja ehitamise pikaajaline jätkusuutlikkus ja minimeerida keskkonnamõjusid. Seda saab teha eelkõige ehitusprojekti koostamisel, tagamaks, et ehitusprojekti koostamisel võetakse arvesse ka keskkonnaga seonduvaid asjaolusid, sh kliimakindlust, keskkonnasõbralikkust, vastutustundlikku maakasutust ning säästvate liikumisviiside ja taaskasutuse soodustamise põhimõtet. Vallas teostatavale ehitusele, rekonstrueerimisele ja remontimisele (sh renoveerimine ja eriti soojustamine), hooldusele ja lammutamisele tuleb kohaldada ühtseid ringseid põhimõtteid ja kriteeriume, et tagada hoonete suurem ringsus (sh väiksem ehitustegevuse keskkonnajalajälg, pikem elutsükkel, ringsete materjalide kasutus, ehitusjäätmete korduskasutus ja ringlussevõtt jne). Ringsele ehitamisele tuleb tagada terviklik vaade koos ehitusmaterjalide korduskasutamise ning ehitus- ja lammutusjäätmete ringlussevõtu edendamisega.

Ehitusmaterjalide korduskasutamise ja ringlussevõtu suurendamiseks on võimalus koostöös erasektoriga luua materjalide jagamiseks digitaalne platvorm nii teabe jagamiseks kui ka võimalike uute partneritega ühenduse loomiseks. Materjalipank on koht**,** kus kogukonna liikmed saavad jagada, pakkuda ja taaskasutada üle jäävaid ehitus- ja viimistlusmaterjale. Piirkondlikult võiks materjalipanga üheks võimalikuks füüsiliseks asukohaks või koostööpartneriks olla Lääne-Viru Jäätmekeskus, kus oleks võimalik korraldada materjalide vastuvõttu, ajutist hoiustamist ja edasist jagamist. Selline lahendus aitaks vähendada kasutuskõlblike materjalide jäätmetena käitlemist ning suunata need uuesti kasutusse. Selline lahendus võimaldaks vähendada kasutuskõlblike materjalide sattumist jäätmetena ladustamisele ning suunaks need tagasi ringlusse.

Materjalipank loob eeldused, et üle jäävaid ehitusmaterjale nähakse ressursina, mitte jäätmetena**.** See toetab nii keskkonnasäästlikku mõtteviisi kui ka kohaliku majanduse arengut, pakkudes võimalusi nii eraisikutele, korteriühistutele kui ka väikeettevõtetele. Lahendus aitaks ühendada neid, kellel on materjale üle, nendega, kes vajavad odavamat või taaskasutatud materjali oma ehitus- või remonditöödeks.

Strateegiliselt panustaks materjalipank jäätmetekke vältimise ja ringmajanduse eesmärkidesse**,** võimaldades materjalide elutsüklit pikendada ja vähendada uute toorainete vajadust. Samuti aitaks see vähendada jäätmejaama jõudvate ehitusjäätmete hulka ning seeläbi vähendada ladestamise ja transportimisega seotud CO_2 jalajälge.

Kohalikul tasandil looks selline süsteem kogukondliku koostöö ja jagamismajanduse põhimõtteid järgiva taristu**,** mida tulevikus on võimalik laieneda ka teistele esemetele peale ehitusmaterjalide. Eesmärk ei ole üksnes keskkonnamõju vähendamine, vaid ka teadlikkuse tõstmine ja kogukonna väärtuste muutmine, et kasutatud, kuid heas seisukorras materjalid leiaksid uue elu.

9.4. DIGILAHENDUSED JA ANDMEPÕHINE JUHTIMINE RINGMAJANDUSE ARENDAMISEL

Ringmajanduse ja jäätmetekke vähendamise eesmärkide saavutamisel on oluline roll digilahenduste ja andmepõhise juhtimise arendamisel. Kaasaegsed tehnoloogilised lahendused võimaldavad omavalitsusel ja jäätmekäitlussüsteemi osapooltel tõhusamalt planeerida jäätmehooldust, jälgida jäätmevoogusid ning teha teadlikumaid otsuseid jäätmete liigiti kogumise ja ringlussevõtu suurendamiseks.

Andmepõhine juhtimine võimaldab koguda ja analüüsida infot jäätmete tekke, kogumismahtude, teenuste kasutamise ning kogumisvõrgu toimimise kohta. Regulaarne andmete analüüsimine aitab hinnata jäätmehoolduse tulemuslikkust, tuvastada probleemseid piirkondi ning kavandada sihipäraseid meetmeid liigiti kogumise parandamiseks. Samuti aitab see hinnata jäätmereformist tulenevate eesmärkide täitmist ning planeerida investeeringuid tõenduspõhiselt.

Digilahenduste kasutamine võimaldab muuta jäätmehoolduse korraldamise efektiivsemaks ja elanikele mugavamaks. Näiteks saab avalike kogumismahutite juures kasutada täituvusandureid, mis aitavad optimeerida tühjendussagedusi ja jäätmeveo marsruute. See aitab vähendada olukordi, kus konteinerid on üle täitunud või vastupidi tühjendatakse pooltühje mahuteid, millega kaasneb ebavajalik transpordikulu ja keskkonnamõju. Samuti võimaldavad digitaalsed ligipääsusüsteemid ja iseteeninduslahendused parandada jäätmejaamade kasutusmugavust ning laiendada teenuste kättesaadavust.

Lisaks jäätmekäitluse korraldamisele saab digilahendusi kasutada ka elanike teadlikkuse suurendamiseks ja ringmajanduse edendamiseks. Digitaalsed teavituslahendused, mobiilirakendused ja veebikeskkonnad võimaldavad jagada infot jäätmete liigiti kogumise, korduskasutuse, parandamisvõimaluste ning kogumisringide kohta. Samuti võivad digilahendused toetada esemete korduskasutust ja jagamismajandust, võimaldades luua platvorme esemete äraandmiseks, vahetamiseks või parandusteenuste leidmiseks.

Tulevikus muutub järjest olulisemaks erinevate jäätmehoolduse infosüsteemide ja andmeallikate omavaheline ühendamine, et tagada parem ülevaade jäätmevoogudest ning võimaldada tõhusamat koostööd kohaliku omavalitsuse, jäätmevedajate ja jäätmekäitlejate vahel. Digilahenduste laialdasem kasutamine aitab kaasa ressursitõhusamale jäätmehooldusele, vähendab keskkonnamõju ning toetab ringmajanduse põhimõtete rakendamist kohalikul tasandil.

Meetmed

- Arendada jäätmehoolduse andmepõhist juhtimist ja regulaarset jäätmevoogude analüüsimist.
- Kasutada avalike kogumismahutite juures täituvusandureid ja muid nutikaid seiresüsteeme.
- Optimeerida jäätmeveo marsruute ja tühjendussagedusi digilahenduste abil.
- Arendada jäätmejaamades iseteenindus- ja digitaalseid ligipääsulahendusi.
- Suurendada elanike teadlikkust digitaalsete teavituslahenduste ja veebikeskkondade kaudu.
- Parandada jäätmehooldusega seotud andmete kogumist, kvaliteeti ja süsteemide omavahelist ühendatavust.
- Teha koostööd jäätmevedajate ja tehnoloogiapartneritega uuenduslike digilahenduste rakendamisel.

9.5. ROHEHANKED JA KESKKONNASÄÄSTLIKUD LAHENDUSED

Kohalik omavalitsus saab oma igapäevase tegevuse, hangete ning töökorralduse kaudu olla eeskujuks kestlike tarbimisharjumuste kujundamisel ning keskkonnahoidlike lahenduste kasutuselevõtul. Avaliku sektori tegevused mõjutavad otseselt nii teenuste korraldust, kaupade ja teenuste tarbimist kui ka elanike teadlikkust keskkonnahoiust.

Üheks olulisemaks meetmeks jäätmetekke vähendamisel on keskkonnahoidlike ehk roheliste hangete rakendamine. Rohehangete eesmärk on eelistada toodete ja teenuste hankimisel lahendusi, mis tekitavad vähem jäätmeid, on pikema kasutuseaga, parandatavad, korduskasutatavad või valmistatud ringlusse võetud materjalidest. Lisaks aitab rohehangete kasutamine vähendada ühekordsete toodete kasutamist ning suunata turgu keskkonnasäästlikemate toodete ja teenuste arendamise poole.

Keskkonnasäästlikud riigihanked on üheks parimaks võimaluseks hankida parima keskkonnamõjuga teenuseid ja varasid. Keskkonnasäästliku riigihankena defineeritakse Euroopa Liidus protsessi, mille käigus avalik sektor soetab toote, teenuse või töö, millel on vähendatud keskkonnamõju kogu elutsükli vältel võrreldes seda toote, teenuse või tööga, millel on samasugune primaarne funktsioon.

Keskkonnasäästlike riigihankeid on kolme peamist tüüpi:

- Süsteemi tasandi hanked: ostja kasutab riigihanget toote ostmisel lepinguna nii, et tekib toote taas- või korduskasutus. Üheks võimaluseks on osta toode koos kohustusega see tarnijal tagasi võtta ja taaskasutada (ka rent, liising) või soetada toote asemel kasutusteenus.
- Tarnija tasandi hanked: hankija kirjeldab hangitava toote või teenuse loomise protsessi nii, et see vastaks ringmajanduse põhimõtetele.
- Toote tasandil: hankija kirjeldab hangitava toote/teenuse tehnilised omadused, mis väljendavad selle toote/teenuse keskkonnasäästlikust.

Meetmed

- Rakendada hangetes keskkonnahoidlike ehk roheliste hangete põhimõtteid.
- Eelistada hangetes korduskasutatavaid, parandatavaid ja pika kasutuseaga tooteid.
- Vähendada ühekordsete toodete kasutamist avalikes asutustes ja üritustel.
- Suurendada digilahenduste kasutamist ja vähendada paberkandjal dokumentide osakaalu.
- Korraldada avalikes hoonetes ja asutustes nõuetekohane jäätmete liigiti kogumine.
- Pikendada töövahendite, mööbli ja IT-seadmete eluiga hoolduse ja parandamise kaudu.
- Suurendada töötajate ja elanike teadlikkust keskkonnahoidlikest tarbimisharjumustest.

10. JÄÄTMETE KOGUMISSÜSTEEMIDE ARENDAMINE

10.1. JÄÄTMETE LIIGITI KOGUMISE JA TAASKASUTAMISE EDENDAMINE

Jäätmeseadus määrab omavalitsuse ülesandeks korraldada jäätmete liigiti kogumist selliselt, et oleks tagatud nende taaskasutamine võimalikult suures ulatuses. Liigiti kogumise edendamisel on kandvaks eesmärgiks jäätmeseaduse § 136^3 lõigetes 1 ja 2

nimetatud olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude täitmine. Kõik taaskasutamise, s.h ringlussevõtu sihtarvud on esitatud peatükis 7 jäätmehoolduse eesmärgid tabelis 8.

Liigiti kogumise edendamiseks on vajalik rakendada nõuetekohane kogumislahendus kogu Väike-Maarja valla haldusterritooriumil ja kõikide jäätmevaldajate osas, s.t hõlmata korraldatud jäätmeveoga kõik jäätmevaldajad ning teostada regulaarset järelevalvet liigiti kogumise kvaliteedi osas.

Käesoleva jäätmekava perioodil on jäätmetekke vähendamise, liigiti kogumise ja ringmajanduse arendamise vaates peamised eesmärgid:

1. jäätmetekke vähendamine ning kestlike tarbimis- ja kasutusharjumuste edendamine;
2. korduskasutuse ja parandamise võimaluste suurendamine;
3. liigiti kogumise lihtsustamine ja laiendamine, sealhulgas tekkekohal kogumise arendamine;
4. jäätmete suunamine võimalikult suures ulatuses ringlusesse ressursina, vähendades jäätmete põletamist ja prügilasse ladestamist;
5. jäätmehoolduse korraldamise tõhustamine ning andmepõhiste ja innovaatiliste lahenduste kasutuselevõtt.

Antud eesmärkide saavutamiseks fikseeritakse vajalikud asjakohased tingimused Väike-Maarja valla jäätmehoolduseeskirjas ja määratakse tingimused jäätmete veole ja käitlemisele.

10.2. JÄÄTMETEKITAJATE TEADLIKKUSE TÕSTMINE

Jäätmekavaga püstitatud eesmärkide elluviimine eeldab elanike kaasamist ja vastavat selgitustööd. Jäätmete tekke vähendamine, jäätmete sorteerimine ja käitlemine tekkekohas sõltub suurel määral elanike valmisolekust jäätmehoolduse reegleid mõista ja rakendada, seeläbi jäätmekäitluses seatud eesmärke saavutada.

Väike-Maarja vald suurendab elanike teadlikkust läbi järgmiste tegevuste:

- **üldise jäätmealase teabe edastamine** – hõlmab konkreetse teabe edastamist, mis kirjeldab iga jäätmeliiki ja iga jäätmekäitluse toimingu reegleid. Oluline on teavitada elanikke jäätmekäitluse üldistest põhimõtetest, eri jäätmeliikide iseloomust ja jäätmetele kehtivatest käitlusnõuetest ning nende taaskasutamise positiivsest efektist keskkonnale;
- **elanikkonna teavitamine jäätmehoolduse korraldusest** – hõlmab pidevat ajakohastatud jäätmehooldusalase informatsiooni levitamist valla veebilehel, sotsiaalkanalites ja vallalehes VaimuVägi vähemalt kord aastas. Lisaks kajastama jäätmenõustamise alased tegevusi sh jäätmealaste ja tootjavastutusalaste teavituskampaaniate vahendamist omavalitsuse veebilehel ning eeskujuliku jäätmekäitumise tunnustamist. Siinkohal on koostöö nii avaliku sektori kui ka erasektori esindajatega vajalik, et ellu viia ühiseid teavituskampaaniaid ja projekte;
- **jäätmealaste juhendmaterjalide levitamine, arvestades seejuures erinevate sihtgruppide vajadustega ja neile suunatud eesmärkidega** – hõlmab

pakendijäätmete kogumiskonteinerite asukohtade kohta info levitamist korteriühistutes ja eramajapidamistes, sh pakendite sortimisjuhise tutvustamist elanikele. Oluline on elanike teavitamine ohtlike jäätmete liigiti kogumise võimalustest ja vajalikkusest. Tuleb koostada ja elanike seas levitada juhendmaterjale biojäätmete, sh kompostimise võimaluste ja komposti kasutamise kohta ning paberi ja kartongi liigiti kogumise kohta. Elanikele peab kätte olema saadav info jäätmejaamades üleantavate jäätmeliikide ja hindade kohta;

- **koostöös jäätmekäitlejate ja tootjate ühendustega keskkonna- ja jäätmehooldusalaste infopäevade läbiviimine** – Oluline on omavalitsuse hariduse- ja noorteasutustes regulaarne jäätmete vältimise ja liigiti kogumise infopäevade korraldamine vähemalt kord aastas. Lisaks jäätmete vältimise ja liigiti kogumise kohta informatsiooni levitamine omavalitsuses toimuvatel erinevatel sündmustel.

10.3. JÄRELEVALVE TÕHUSTAMINE

Järelevalvet jäätmekäitluse üle teostavad:

- kohalik omavalitsus;
- muu seadusega määratud asutus.

Järelevalve efektiivne toimimine toetab otseselt jäätmekavaga seatud eesmärkide saavutamist. Selleks peab vallavalitsus edendama koostööd teiste järelevalvet teostavate asutustega ning rakendama piisavalt ressursse süsteemse järelevalve läbiviimiseks. Korraldatud jäätmeveo raames on otstarbekas anda osaline järelevalve ülesanne informatsiooni kogumise osas jäätmeveo teostajale, kes omab igapäevast kontakti ja ülevaadet kõikide jäätmeveoga hõlmatud jäätmevaldajate tegevuste osas jäätmete liigiti kogumisel.

Omavalitsuse järelevalve tegevused:

- jäätmevaldajate registri abil kontrolli teostamine korraldatud jäätmeveoga liitumise üle, sh ka ettevõtete osas;
- korraldatud jäätmeveost vabastuse saanud kinnistute järelevalve, vajadusel kohapealne kontrollimine, selgituste küsimine ning juhiste andmine;
- erinevate rikkumiste korral koostöö tegemine Keskkonnaametiga;
- kontorolli teostamine kohtkompostimise üle;
- vajadusel ebaseaduslike prügi mahapaneku kohtade kontrollimine ning võimalike osapoolte teavitamine ja selgitamine, juhiste andmine olukorra lahendamiseks ning vajadusel menetluse alustamine.

Järelevalve pidev ja efektiivne teostamine aitab ennetada mitmete probleemide väljakujunemist, tekkinud probleemide kiiret lahendamist ja seeläbi ka valla rahalisi vahendeid ja muid ressursse säästlikumalt kasutada. Lisaks tuleb järelevalve kombineerida teavituse ja nõustamisega, et selgitada elanikele ja ettevõtetele jäätmete liigiti kogumise olulisust ja reegleid.

10.4. TEISTE KOHALIKU OMAVALITSUSE ÜKSUSTEGA JÄÄTMEKAVA ELLUVIIMISEKS KOOSTÖÖ TEGEMISE PLAAN

Väike-Maarja vald teeb jäätmekava elluviimisel koostööd teiste kohaliku omavalitsuse üksustega ning osaleb valdkondlikus koostöövõrgustikus, mis võimaldab kujundada ühtsemat ja tõhusamat jäätmehoolduse korraldust.

Väike-Maarja vald on MTÜ Lääne-Viru Jäätmekeskuse liige, mille kaudu tehakse koostööd maakondliku jäätmekäitluse arendamisel. Koostöö eesmärk on tagada elanikele ühtlasem ja paremini kättesaadav teenus, arendada ühiseid kogumisvõrke ning leida piirkondlikke lahendusi jäätmete liigiti kogumise, taaskasutamise ja käitluse korraldamiseks. Maakondlik koostöö võimaldab optimeerida taristuinvesteeringuid, vähendada dubleerimist ning saavutada suuremahuliste hangete kaudu kuluefektiivsemad teenused.

Selline koostöömudel võimaldab vallal kasutada ühist kompetentsi, optimeerida ressursse ning tagada jäätmekava eesmärkide elluviimine. Jäätmekava elluviimisel nähakse ette koostöö jätkumist ja vajadusel süvendamist, sealhulgas ühiste hangete ettevalmistamisel, avaliku kogumisvõrgu arendamisel ning elanike teadlikkuse tõstmise tegevustes. Koostöö teiste omavalitsustega aitab tagada, et jäätmehoolduse areng toimub piirkondlikult koordineeritult ning toetab liigiti kogumise sihtarvude saavutamist ja ringmajanduse eesmärkide täitmist.

10.5. OLMEJÄÄTMETE LIIGITI KOGUMISE SIHTARVU SAAVUTAMISEKS VAJALIKUD TEGEVUSED AASTATE KAUPA

Olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvude saavutamiseks viiakse jäätmekava perioodil ellu etapiviisiline tegevuskava, mis hõlmab teenusekorralduse uuendamist, elanike teavitamist, järelevalve tugevdamist ning vajadusel kogumistaristu arendamist. Tegevused on planeeritud aastate lõikes, arvestades jäätmereformist tulenevaid nõudeid ja korraldatud jäätmeveo süsteemi arengut.

2026. aasta mais algas Väike-Maarja vallas uus korraldatud jäätmeveo periood. Esimesel rakendusaastal keskendutakse uue jäätmeveokorralduse sujuvale käivitamisele, teenuse kvaliteedi jälgimisele ning jäätmevaldajate nõustamisele. Jätkatakse elanike teavitamist liigiti kogumise võimalustest ja kohustustest ning viiakse läbi järelevalvetegevusi, et tagada jäätmehoolduseeskirja nõuete täitmine. Lisaks täiendatakse avalikku kogumisvõrgustikku uute klaaspakendikonteinerite paigaldamisega, et parandada klaaspakendite liigiti kogumise võimalusi ning tagada kogumistaristu parem kättesaadavus valla eri piirkondades. Samal ajal hinnatakse avaliku kogumisvõrgu toimivust, sealhulgas kogumispunktide kasutusaktiivsust ja ligipääsetavust.

2027. aastal keskendutakse liigiti kogumise tulemuste analüüsimisele ning jäätmeveoperioodi esimeste aastate kogemuste hindamisele. Jätkatakse elanike teavitamist erinevate infokanalite kaudu ning viiakse läbi sihipäraseid tegevusi

biojäätmete, pakendijäätmete ja teiste liigiti kogutavate jäätmete kogumismahtude suurendamiseks. Vajadusel täpsustatakse kogumisvõrgu korraldust ja tõhustatakse järelevalvet probleemsemates piirkondades.

2028. aastal hinnatakse korraldatud jäätmeveo süsteemi toimivust ja selle vastavust jäätmeseadusest tulenevatele eesmärkidele. Analüüsitakse jäätmeveoga hõlmatust, liigiti kogumise kvaliteeti ning jäätmekoguste arengut. Jätkatakse elanike teavitamist ja nõustamist ning avaldatakse jäätmehooldusalaseid artikleid valla veebilehel ja kohalikes infokanalites. Jäätmehoolduseeskirjas kehtestatakse uued korraldatud jäätmeveo tingimused, lähtudes eelnevate aastate analüüsidest ja liigiti kogumise sihtarvudest. Koostöös taaskasutusorganisatsioonidega peetakse läbirääkimisi pakendijäätmete kogumise korralduse osas ning sõlmitakse vajalikud lepingud. Samal ajal alustatakse järgmise korraldatud jäätmeveo hanke ettevalmistamist.

2029. aastal algab järgmine jäätmeveoperiood. Uue korraldatud jäätmeveo hanke korraldus ja ulatus kujundatakse vastavalt selleks ajaks maakonnas tehtavate edasiste koostööotsustega. Jäätmehoolduse korraldamisel on kavandatud liikuda senisest suurema maakondliku koostöö suunas, sealhulgas ühiste veopiirkondade, ühiste jäätmeveo- ja käitlushangete ning jäätmehoolduse korralduslike ülesannete ühise täitmise kaudu. Pärast uue perioodi algust keskendutakse uute tingimuste rakendamisele ning teenuse kvaliteedi jälgimisele. Jätkatakse uute nõuete tutvustamist ning elanike teavitamist liigiti kogumise võimalustest ja kohustustest. Teavitustegevuste raames avaldatakse jäätmehooldusalaseid artikleid valla veebilehel, kohalikus ajalehes ja muudes meediakanalites ning tagatakse valla veebilehe pidev ajakohastamine jäätmealase teabega.

2030. aastal jätkatakse uue korraldatud jäätmeveo perioodi toimimise hindamist. Analüüsitakse teenuse kättesaadavust, kogumisvõrgu toimivust ja liigiti kogumise kvaliteeti ning rakendatakse vajadusel täiendavaid meetmeid jäätmete liigiti kogumise suurendamiseks. Jätkatakse maakondliku jäätmehooldusalase koostöö arendamist ning vastavalt omavalitsuste vahel kokkulepitud koostöömudelile ühtlustatakse võimalusel jäätmehoolduse korraldust, andmehaldust, teavitustegevusi ja teenuste järelevalvet. Maakondliku koostöö kaudu püütakse vähendada omavalitsuste ülesannete dubleerimist, koondada jäätmehooldusalast kompetentsi ning kujundada elanikele võimalikult ühtne ja selge jäätmehooldusteenuse korraldus. Jätkatakse teavitus- ja järelevalvetegevusi ning toetatakse jäätmete korduskasutust ja ringlussevõttu.

2031. aastal hinnatakse kavas seatud eesmärkide täitmist ning alustatakse järgmise perioodi jäätmekava koostamist. Analüüsitakse kehtiva kogumissüsteemi toimivust, liigiti kogumise määra arengut ja jäätmehoolduseeskirja rakendamise tulemusi. Elanike teadlikkuse tõstmiseks jätkatakse jäätmehooldusalaste artiklite avaldamist nii veebilehel kui ka teistes infokanalites.

2032. aastal viiakse lõpule käesoleva jäätmekava perioodi tulemuste hindamine ning koostatakse ja võetakse vastu järgmise perioodi jäätmekava. Hinnatakse seatud eesmärkide ja tegevuste täitmist, jäätmete liigiti kogumise arengut, korraldatud

jäätmeveo toimivust, kogumisvõrgu piisavust ning maakondliku koostöö tulemusi. Hindamise põhjal kavandatakse järgmise perioodi prioriteedid ja vajalikud arendustegevused, sealhulgas kogumissüsteemi, jäätmehooldustaristu ja jäätmehoolduse korralduse edasine arendamine. Jätkatakse elanike teavitamist ja nõustamist, järelevalvet ning koostööd teiste omavalitsuste ja jäätmekäitluse osapooltega. Alustatakse järgmise korraldatud jäätmeveoperioodi tingimuste ja hanke ettevalmistamist.

10.6. VÄIKE-MAARJA VALLA JÄÄTMEJAAMADE ARENDAMINE

Väike-Maarja valla jäätmehoolduse arendamisel on oluline suurendada jäätmejaamade võimekust jäätmete liigiti kogumiseks ning tagada kogutud materjalide kvaliteetne suunamine ringlusse. Riiklikud ja Euroopa Liidu jäätmekäitluse eesmärgid eeldavad järjest suuremat liigiti kogumist ning materjalide võimalikult puhast eraldamist juba tekkekohal.

Seni on pakendijäätmete kogumisel kasutatud peamiselt segapakendite kogumist, kuid jäätmekäitluse arengusuund on liikuda materjaliliikide kaupa kogumise poole. Seetõttu kavandatakse Väike-Maarja, Simuna ja Rakke jäätmejaamades luua eraldi kogumisvõimalused paberi- ja kartongpakenditele, plast- ja metallpakenditele ning klaaspakenditele. Klaaspakendite eraldi kogumine aitab vältida klaasi sattumist teiste jäätmeliikide hulka ning võimaldab seda kvaliteetselt ringlusse võtta.

Lisaks pakendijäätmetele laiendatakse teiste liigiti kogutavate jäätmete vastuvõtuvõimalusi. Sortimismäärusest tulenevalt tuleb jäätmejaamades tagada aia- ja haljastujäätmete eraldi kogumine. Samuti on otstarbekas koguda eraldi betooni- ja tellisjäätmeid, kuna neid saab pärast purustamist kasutada taaskasutatava materjalina näiteks teedeehituses või täitematerjalina. Eraldi kogumine võimaldab vähendada ehitus- ja lammutussegaprahi hulka ning suurendada mineraalsete jäätmete ringlussevõttu. Seetõttu on vajalik uuendada olemasolevat konteineriparki ning võtta kasutusele nõuetele vastavad kogumiskonteinerid erinevate jäätmeliikide vastuvõtuks ja ajutiseks hoiustamiseks.

Eesmärkide saavutamiseks suurendatakse jäätmejaamade kogumis- ja veovõimekust ning parandatakse logistilist paindlikkust. Selleks soetatakse erineva mahu ja kasutusotstarbega multilift- ja dumper-tüüpi konteinereid, mis on mõeldud muu hulgas suurjäätmete, aia- ja haljastujäätmete, asbesti sisaldavate jäätmete, kivijäätmete, ehitusjäätmete, metallijäätmete ning klaasijäätmete kogumiseks.

Kolme jäätmejaama tõrgeteta toimimiseks on oluline tagada ka piisav arv vahetuskonteinereid. Vahetuskonteinerite olemasolu võimaldab täitunud konteinerid kiiresti asendada tühjadega ning tagab jäätmete vastuvõtu katkematu toimimise ka suurema külastatavusega perioodidel või hooajaliste jäätmevoogude suurenemisel.

Ühtne ja erineva mahuga konteineripark võimaldab konteinereid vastavalt vajadusele ümber paigutada Väike-Maarja, Simuna ja Rakke jäätmejaamade vahel. See annab

võimaluse reageerida paindlikult hooajalistele muutustele ning piirkondlikele eripäradele. Näiteks suureneb kevadel ja sügisel aia- ja haljastujäätmete kogus, samas kui ehitus- ja lammutusjäätmete kogused sõltuvad ehitustegevuse aktiivsusest. Paindlik konteinerite kasutamine aitab vältida ületäitumist, vähendada vahelaadimiste vajadust ning optimeerida jäätmete äravedu.

Kaasaegsete kogumisvahendite kasutuselevõtt parandab jäätmejaamade töökorraldust, võimaldab jäätmeid nõuetekohaselt ladustada ning vähendab logistilisi kulusid.

Jäätmejaamade töö tõhustamiseks on vajalik soetada ka kaaluga kahveltõstuk. Seade võimaldab väiksemate jäätmevoogude täpset kaalumist olukordades, kus autokaalu kasutamine ei ole otstarbekas või tehniliselt võimalik. Kahveltõstuk võimaldab jäätmeid samaaegselt nii teisaldada kui ka kaaluda, parandades tööprotsesside efektiivsust ning tagades täpsemad andmed jäätmearuandluseks, jäätmeregistri pidamiseks ja tasulise vastuvõtu korraldamiseks.

Väike-Maarja jäätmejaamas asuv autokaal ei ole enam nõuetekohaselt taadeldav ning selle paigaldanud ettevõte on tegevuse lõpetanud pankroti tõttu. Teiste valdkonna ettevõtetega peetud konsultatsioonide põhjal ei ole olemasoleva kaalu renoveerimine või taastamine otstarbekas. Lahendusena nähakse ette uue autokaalu paigaldamine selleks rajatavale betoonalusele. Uue kaalu kasutuselevõtt võimaldaks tagada jäätmekoguste täpse ja usaldusväärse arvestuse ning jäätmejaama töö jätkusuutliku toimimise.

Simuna jäätmejaama piirdeaed on amortiseerunud ning vajab renoveerimist. Puudulikus seisukorras piirdeaed ei taga jäätmejaama territooriumi piisavat turvalisust ega takista kõrvaliste isikute kontrollimatut juurdepääsu väljaspool jäätmejaama lahtiolekuaegu. Lahendusena tuleb olemasolev piirdeaed välja vahetada, et tagada jäätmejaama territooriumi turvalisus, jäätmete nõuetekohane hoiustamine ning vähendada ebaseadusliku jäätmete ladestamise ja vara kahjustamise riski.

Jäätmete korduskasutuse edendamiseks on kavandatud jäätmejaamadesse parandusala loomine, kus oleks võimalik kasutuskõlblikke või vähest parandamist vajavaid esemeid korrastada ning suunata need uuesti kasutusse. Parandusala eesmärk on vähendada jäätmetena ära antavate esemete hulka, pikendada toodete kasutusiga ning toetada ringmajanduse põhimõtete rakendamist kohalikul tasandil. Lahendus võimaldaks eraldada korduskasutuseks sobivad esemed tavapärasest jäätmevoost ning luua tingimused nende parandamiseks, taastamiseks ja uuele kasutajale suunamiseks. Ühtlasi aitaks parandusala suurendada elanike teadlikkust korduskasutuse võimalustest ning kujundada jäätmejaamadest senisest enam ringmajandust.

Kavandatavad investeeringud toetavad otseselt jäätmete liigiti kogumise suurendamist, materjalide ringlussevõttu ning ladestatavate jäätmete hulga vähendamist.

10.7. PAKENDITE JA PAKENDIJÄÄTMETE KÄITLEMISE KAVA

Segapakendite näol on tegemist ühe suurima tekkemahuga olmelise jäätmeliigiga, mille kogumine üksnes avaliku kogumisvõrgu kaudu ei ole osutunud piisavalt efektiivseks. Praktikas on see toonud kaasa probleeme kogutud jäätmete kvaliteedi ja liigilise puhtusega, kuna anonüümne kogumissüsteem ei toeta piisavalt jäätmevaldaja vastutust ega võimalda nõuete täitmist tõhusalt kontrollida. Selle tulemusena esineb sagedasti liigiti kogumise nõuete rikkumisi ning pakendikonteinerite ümbruses jäätmereostust, mille likvideerimine põhjustab omavalitsusele täiendavaid kulusid.

Klaaspakend on seevastu jäätmeliik, mille materjalina ringlusse suunamine on tehniliselt võimalik väga kõrgel, ligikaudu 100% tasemel. Seetõttu on oluline tagada klaaspakendi võimalikult kvaliteetne ja tõhus liigiti kogumine, et maksimeerida selle ringlussevõtu potentsiaali.

Pakendijäätmete liigiti kogumise ja taaskasutuse määra suurendamiseks on vajalik edasi arendada juba toimivaid kogumislahendusi ning muuta eraldi kogumine elanikele mugavamaks. Mugavust suurendavad nii pakendikotiteenuse pakkumine kui ka kogumismahutite paiknemine võimalikult lähedal jäätmete tekkekohale. Oluline on tagada, et pakendijäätmete üleandmine oleks kasutajale lihtne ja meeldiv – konteinerid peavad olema heas korras, regulaarselt tühjendatud ning nende ümbrus puhas ja korrastatud. Avalikud pakendikonteinerid on otstarbekas paigutada eelkõige kohtadesse, kus inimesed igapäevaselt liiguvad, nagu kaupluste lähedus ja suuremate korterelamute piirkonnad, ning hajaasustuses suurematesse külakeskustesse.

Tulenevalt õigusaktidest muutub olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmete kogumine kohaliku omavalitsuse ülesandeks, samas kui nende edasine käitlemine jääb taaskasutusorganisatsioonide kohustuseks. Kohaliku omavalitsuse korraldatud kogumissüsteemi kaudu kokku kogutud pakendijäätmed antakse üle taaskasutusorganisatsioonide määratud vaheladustuskohtadesse, mille asukohad ja tingimused lepitakse kokku omavalitsuse ja taaskasutusorganisatsioonide vahelistes lepingutes.

Jäätmeseaduse ja pakendiseaduse kohaselt peab kohalik omavalitsus korraldama olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmete kokku kogumise korraldatud jäätmeveo raames.

Tiheasustusalal tuleb pakendijäätmed tekkekohalt eraldi kogumisvahenditesse koguda järgmiselt:
1) paber- ja kartongpakendijäätmed koos paberi ja kartongijäätmetega;
2) joogikartong koos plast- ja metallpakendijäätmetega.

Tiheasustusalal klaaspakendi kogumine võib toimuda eraldi avaliku kogumisvõrgu kaudu või soovi korral tekkekohal.

Väljaspool tiheasustusala tuleb pakendijäätmeid kas tekkekohal või avalike konteinerite kaudu koguda järgmiselt:

1) paber- ja kartongpakendijäätmed koos paberi- ja kartongijäätmetega;
2) joogikartong koos plast- ja metallpakendijäätmetega;
3) klaaspakendijäätmed.

Jäätmeseaduse kohaselt peab kohalik omavalitsus tagama alates 2027. aastast vähemalt 67% oma territooriumil kalendriaasta jooksul tekkinud olmejäätmete liigiti kogumise. Nimetatud sihttase suureneb igal järgneval aastal ühe protsendipunkti võrra, ulatudes 75%-ni alates 2035. aastast.

Väike-Maarja vallas koguti 2024. aastal olmejäätmeid liigiti 50,3%, millest ligikaudu 35% moodustasid pakendijäätmed. Liigiti kogumise tase jääb oluliselt alla jäätmeseaduses sätestatud 2027. aastaks seatud sihttasemele (67%), mistõttu on vajalik liigiti kogumise süsteemi sisuline arendamine. Olemasolevate lahenduste jätkamine ei võimalda nõutud taset saavutada.

Arvestades, et ligikaudu 35% liigiti kogutud olmejäätmetest moodustavad pakendijäätmed, sõltub sihttaseme saavutamine eelkõige nende kogumise tõhususest ja kvaliteedist. Senine avalikul kogumisvõrgul põhinev lahendus ei ole osutunud piisavalt efektiivseks, kuna anonüümsus soodustab liigiti kogumise nõuete rikkumist ning kogutud jäätmete kvaliteedi langust.

Eeltoodust tulenevalt on vajalik liikuda tekkekohapõhise kogumise suunas, suurendada kogumislahenduste kättesaadavust ning parandada kogutavate jäätmete kvaliteeti teavitustegevuste ja järelevalve tugevdamise kaudu.

Plast- ja metallpakendijäätmete kogumine korraldatud jäätmeveos

Kehtiva korraldatud jäätmeveo kohaselt on Väike-Maarja vallas segapakendijäätmete tekkekohal kogumine jäätmevaldajatele vabatahtlik. Alates järgmisest hankest seniseid segapakendeid käsitletakse joogikartongi ning plast- ja metallpakendijäätmetena, et viia kogumissüsteem vastavusse pakendiseadusega ja liigiti kogumise põhimõtetega.

Järgmisest korraldatud jäätmeveo hankest muutub tiheasustusaladel joogikartongi ning plast- ja metallpakendijäätmete tekkekohal liigiti kogumine kohustuslikuks.

Hajaasustusaladel tagatakse nende jäätmeliikide üleandmise võimalus avalike kogumispunktide kaudu või soovi korral jäätmevedajalt tellitava vabatahtliku lisateenusena.

Paberi- ja kartongijäätmete kogumine korraldatud jäätmeveos

Kehtiva korraldatud jäätmeveo kohaselt on paberi- ja kartongijäätmete tekkekohal liigiti kogumine kohustuslik korter- ja ridaelamutes ning äri-, tootmis- ja ühiskondlike hoonetega hoonestatud kinnistutel. Eramajade puhul kasutatakse valdavalt avalikku kogumisvõrku, mis on elanikele kättesaadav ning toimiv lahendus.

Alates järgmisest korraldatud jäätmeveo hankest käsitletakse paber- ja kartongpakendijäätmeid koos paberi- ja kartongijäätmetega, mis lihtsustab jäätmeliikide eristamist materjali järgi elanike jaoks ning võimaldab ühtsemat kogumissüsteemi.

Korraldatud jäätmeveo rakendumisel muutub tiheasustusaladel paber- ja kartongpakendijäätmete koos paberi ja kartongi tekkekohal kogumine kohustuslikuks kõigile jäätmevaldajatele.

Hajaasustusaladel tagatakse nende jäätmeliikide üleandmise võimalus avalike kogumispunktide kaudu või soovi korral jäätmevedajalt tellitava vabatahtliku lisateenusena.

Klaaspakendijäätmete kogumine korraldatud jäätmeveos

Klaaspakendite kogumine toimub Väike-Maarja vallas avaliku kogumisvõrgustiku kaudu. Senist kogumissüsteemi on kavas jätkata ja arendada nii tihe- kui ka hajaasustusega piirkondades, et tagada elanikele klaaspakendite üleandmise võimalus võimalikult kodu lähedal. Kogumisvõrgustiku täiendamiseks soetatakse maakondliku ühisprojekti raames uued klaaspakendikonteinerid.

Klaaspakendid on suure kaaluga, kuid väikese tekkesagedusega jäätmeliik, mistõttu võib individuaalne kogumine põhjustada ebaproportsionaalselt suurt transpordikulu ja keskkonnamõju võrreldes kogutava jäätmekogusega.

Seetõttu tuleb avaliku kogumisvõrgustiku arendamisel lähtuda piirkondlikest vajadustest. Hajaasustusega piirkondades on oluline säilitada piisavalt tihe kogumispunktide võrgustik, et klaaspakendite üleandmine ei eeldaks elanikelt ebamõistlikult pikkade vahemaade läbimist. Tiheasustusaladel, eelkõige eramajade piirkondades, tuleb kogumispunktide paiknemist ja arvu optimeerida, arvestades elanike arvu ja tegelikku kasutust.

Keskkonnaagentuuri jäätmemudeli prognoosi kohaselt on Väike-Maarja vallal võimalik rakendatavate meetmete koosmõjul saavutada ligikaudu 70% liigiti kogumise määr.

Pakendijäätmete taaskasutusorganisatsioonidele üleandmise kava

Väike-Maarja vald korraldab pakendijäätmete üleandmise pakendi taaskasutusorganisatsioonidele (TKO) koostöös turuosalistega, lähtudes pakendiseadusest ning valla jäätmekavas seatud eesmärgist tagada elanikele selge, toimiv ja järjepidev liigiti kogumise süsteem. Pakendijäätmete üleandmise korraldus põhineb KOVi ja TKOde vahelisel koostöökokkuleppel, millega määratakse pakendijäätmete kogumise korraldus, üleandmise põhimõtted ning kasutatav jäätmekäitluskoht. Pakendijäätmete taaskasutusorganisatsioonidele üleandmisega seotud tegevuste elluviimisel lähtutakse Kliimaministeeriumi koostatud juhendist, mis käsitleb pakendijäätmete üleandmiskoha määramist, kokkulepete sõlmimist pakendijäätmete üleandmisel, kulude jaotumise põhimõtteid ning kogutud jäätmete kvaliteedi tagamist.

Juhul kui taaskasutusorganisatsioonidega ei saavutata kokkulepet määratud tähtajaks ning Väike-Maarja valla omandis puudub üleandmiseks sobiv jäätmekäitluskoht, leitakse vastav jäätmekäitluskoht riigihanke kaudu vastavalt riigihangete seadusele. Sellisel juhul kavandab vald pakendijäätmete üleandmise kohaks muu piirkonnas asuva pakendijäätmete vastuvõtmise õigust omava asukoha, tagades teenuse järjepidevuse ning kogumissüsteemi toimimise ka kokkuleppe puudumisel ning määrab pakendijäätmete jaotumise taaskasutusorganisatsioonide vahel vastavalt nende turuosadele.

Jäätmete liigiti kogumise edendamine eeldab jätkuvat ja regulaarset teavitamist. Teavitustöö käigus tuleb infot levitada:
1) otsepostitusega paberkirja või e-kirja teel;
2) kohalikus ajalehes, omavalitsuse ja taaskasutusorganisatsioonide veebilehtedel, sotsiaalmeedia kanalites ning e-uudiskirjades;
3) kauplustes ja valla avalikes teabepunktides;
4) korraldada kohalikke teavitusüritusi või infotunde, kus selgitatakse uue süsteemi toimimist ja liigiti kogumise tähtsust;
5) kaasata haridusasutusi ja kogukonnaorganisatsioone, et jõuda laiemalt erinevate vanuserühmadeni.

Vajalik on pidev inimeste informeerimine pakendite liigiti kogumise vajadusest ning pakendijäätmete konteinerite sihtotstarbest vältimaks pakendikonteinerite kasutamist olmejäätmete tarbeks.

10.8. KORRALDATUD JÄÄTMEVEO ARENDAMINE

Korraldatud jäätmeveoga peab olema hõlmatud segaolmejäätmete, biojäätmete ning olmes tekkivate tagatisrahata pakendi jäätmete kogumine ja vedu. Korraldatud jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike või muid jäätmeid, kui see on vajalik jäätmeseaduse nõuete täitmiseks või, mille edasine käitlemine otseselt toetab valla eesmärke olmejäätmete liigiti kogumise sihteesmärkide täitmist.

Jäätmete liigiti kogumisel peab olema tagatud tegevuse otstarbekus, s.t iga tegevus peab olema majanduslikult otstarbekas, jäätmevaldajale arusaadav ja teostatav ning looma kontrollitavat väärtust jäätmete taaskasutamisel. Vastavat otstarbekust reguleeritakse jäätmehoolduseeskirja tingimustega.

Eesmärgiks on arendada korraldatud jäätmeveo süsteemi selliselt, et see hõlmaks kõiki asjakohaseid jäätmeliike ning toetaks liigiti kogumise sihttasemete saavutamist, tagades seejuures kogumislahenduste majandusliku otstarbekuse, kasutajasõbralikkuse ja kogutavate jäätmete kvaliteedi.

Jäätmereformist tulenevalt tuleb korraldatud jäätmeveo süsteemi rakendamisel hangete ettevalmistamisel lähtuda põhimõttest, et esmalt viiakse läbi jäätmete käitlusteenuste hanked ning seejärel korraldatakse jäätmeveo hange. Käitlusteenuste hanke eesmärk on

määrata segaolmejäätmete, biojäätmete ning teiste korraldatud jäätmeveo raames kogutavate jäätmeliikide käitluskohad ja -tingimused, mis loovad aluse järgneva veoteenuse hankimiseks.

Sihtarvu saavutamiseks on võimalik käitlushangetes nõuda eri jäätmeliikide puhul eri tasemel ringlussevõttu. Erinevatele jäätmeliikidele võib hankida erinevad käitluslahendused. Omavalitsus ei hangi pakendijäätmete käitlusteenust, kuna nende käitluse korraldavad taaskasutusorganisatsioonid. Käitluslahenduste määramise järel viiakse läbi jäätmeveo hanked, mille käigus leitakse teenuseosutajad jäätmete kogumiseks ja veoks määratud käitluskohtadesse.

Kohalikul omavalitsusel on korraldatud jäätmeveo rahastamise ja korralduse kujundamisel võimalik valida kahe lähenemise vahel:

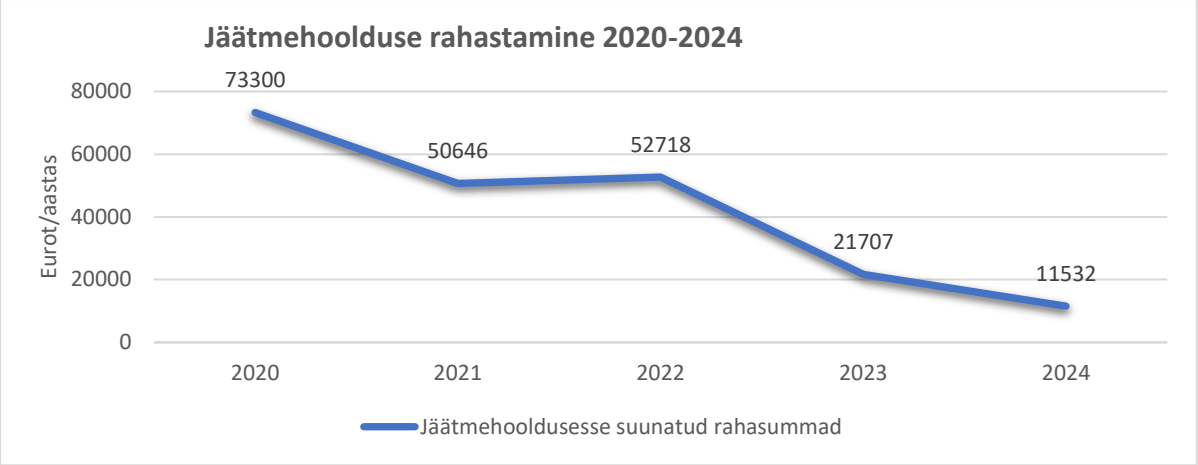
- korraldatud jäätmevedu, mille jäätmeveo puhul leitakse jäätmeveo teenuseosutaja hankemenetluse teel ning teenuse osutamise õigus antakse vedajale kontsessioonilepingu alusel, omavalitsuse rolliks on süsteemi korraldamine ja järelevalve.
- alternatiivne korraldatud jäätmevedu, mille puhul võib kohalik omavalitsus korraldada jäätmeveo viisil, kus jäätmeid vedava ettevõtja ainus lepingupartner ja tasu maksja on omavalitsus. Sellisel juhul peab omavalitsus arvestust jäätmevaldajate üle ning korraldab nendele teenuse eest arveldamise, võimaldades kujundada teenuse ühtse süsteemina ning juhtida jäätmehoolduse korraldust terviklikumalt. Alternatiivse korraldatud jäätmeveo teenustasu kogumise ja arveldamise võimalused on täpsemalt kirjeldatud järgmises peatükis.

10.9. JÄÄTMEHOOLDUSE ARENDAMISE RAHASTAMINE

Jäätmehoolduse arendamisel on kolm põhieesmärki:

- jäätmehoolduse süsteemi korrastamine;
- infrastruktuuri arendamine ja haldamine;
- järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine.

Tänased peamised rahalised kulutused on seotud jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamisega ja jäätmekäitluse igapäevase haldamiskuludega. See hõlmab endas korraldatud jäätmeveo korraldamisest kuni avalike kohtade jäätmekäitlusteenuste pakkumiseni. Väike-Maarja valla jäätmehoolduse arendamine toimub omavalitsuse eelarvelistest vahenditest. Lisaks otsitakse jäätmehoolduse arendamiseks riiklike toetusprogrammide kasutamise võimalusi (näiteks Keskkonnainvesteeringute Keskus).

Joonis 22. Väike-Maarja valla kulutused jäätmehooldusele aastatel 2020-2024 *(allikas: Väike-Maarja vald)*.

Keskkonnapoliitika põhimõte ,,saastaja maksab“ ja ,,tootja vastutus“ tähendab seda, et jäätmekäitluse kulud maksab kinni tarbija/jäätmetekitaja. Samuti on jäätmeseadusega sätestatud põhimõtted, et jäätmekäitluse kulud kannab jäätmetekitaja.

Jäätmereformi eesmärk on muuta jäätmehooldus ühtsemaks, läbipaistvamaks ja jätkusuutlikumaks. Reform täpsustab kohaliku omavalitsuse rolli jäätmehoolduse korraldajana, ühtlustab teenuse kvaliteeti üle riigi ning seab selgemad nõuded kulude katmisele ja tasusüsteemi ülesehitusele. Reformi keskne põhimõte on, et jäätmekäitlus peab olema majanduslikult läbipaistev, õiglane ja toetama ringlussevõtu eesmärkide täitmist. Selleks määratakse täpsemalt kindlaks, milliseid kulusid peab katma jäätmetasu ning millised tegevused tuleb omavalitsuse jäätmehoolduse korraldamisel standardiseerida.

Alternatiivse korraldatud jäätmeveo rakendamisel tuleb kohaliku omavalitsuse poolt määrata, kuidas toimub jäätmevaldajate teenustasu kogumine, arveldamine ning kliendihalduse korraldamine. Vastavalt jäätmeseadus sätestatud võimalustele saab kohaliku omavalitsuse üksus valida erinevate korraldusmudelite vahel sõltuvalt oma haldusvõimekusest, koostöövõimalustest ja strateegilistest eesmärkidest.

Alternatiiv 1. Teenustasu kogumine vedaja vahendusel

Selle mudeli puhul sõlmib kohalik omavalitsus jäätmevedajaga lepingu, mille alusel korraldab vedaja jäätmevaldajatega seotud kliendihalduse ning arvete koostamise. Vedaja esitab arved otse jäätmevaldajatele, mis sisaldavad kõikide teenuste kuluridasid, s.h vajadusel ka jäätmehoolduskulude osa. Teenustasud laekuvad kohaliku omavalitsuse arvelduskontole, mille alusel tasutakse vedajatele ja jäätmekäitlejatele osutatud teenuste eest. Jäätmehoolduse arendamise tasu jääb omavalitsuse kasutada ning jäätmevaldajate registri pidamist korraldab omavalitsus.

Mudeli peamiseks eeliseks on kohaliku omavalitsuse väiksem igapäevane halduskoormus, kuna kliendisuhtlus, teenuste administreerimine ja arvelduse tehniline korraldus toimub vedaja kaudu. Tegemist on olemasoleva korraldatud jäätmeveo süsteemi edasiarendusega, mistõttu on lahendus nii jäätmevaldajatele kui ka teenuseosutajatele üldjuhul tuttav ja lihtsasti rakendatav.

Samas eeldab lahendus väga täpselt reguleeritud lepingulist suhet ning tõhusat järelevalvet andmete korrektsuse, teenuste kvaliteedi ja rahaliste kohustuste täitmise üle. Kuna teenustasud laekuvad kohaliku omavalitsuse kontole, kaasneb omavalitsusele ka finantsrisk olukordades, kus jäätmevaldajate maksekäitumine ei taga teenuste eest õigeaegset tasumist.

Lahendus sobib eelkõige väiksematele kohalikele omavalitsustele, kellel puudub valmisolek luua eraldiseisvat jäätmehoolduse haldusstruktuuri.

Alternatiiv 2. KOV ise korraldab arveldamise ja kogumise
Selle lahenduse puhul korraldab kohalik omavalitsus kogu jäätmevaldajate haldamise, arveldamise ja teenustasude kogumise oma struktuuri kaudu. Vajadusel luuakse selleks eraldi üksus või määratakse täiendavad tööülesanded olemasolevatele ametikohtadele. Arved väljastatakse kohaliku omavalitsuse nimel ning kõik teenustasud laekuvad otse omavalitsusele, kes tasub teenuseosutajatele vastavalt osutatud teenustele.

Mudeli peamiseks tugevuseks on maksimaalne kontroll kogu korraldatud jäätmeveo süsteemi üle. Kohalikul omavalitsusel on täielik ülevaade jäätmevaldajatest, teenuste osutamisest, rahavoogudest ning probleemkohtadest. Samuti võimaldab see paindlikumalt kujundada jäätmehoolduse arengusuundi ja vajadusel süsteemi ümber korraldada.

Samas kaasneb sellise lahendusega märkimisväärne haldus- ja finantskoormus. Süsteemi toimimiseks on vajalik kompetentne tööjõud, kliendihalduse ja arvelduse tarkvara ning võimekus tegeleda võlgnevuste menetlemise, andmekaitse ja tehniliste probleemidega. Kõik süsteemi toimimisega seotud riskid jäävad kohaliku omavalitsuse kanda.

Lahendus sobib eelkõige suurematele kohalikele omavalitsustele või omavalitsustele, kellel on olemas piisav haldusvõimekus ja soov hallata kogu süsteemi täielikult iseseisvalt.

Alternatiiv 3. Teenuse korraldamine kohaliku omavalitsuse koostööorganisatsiooni kaudu
Selle mudeli puhul annab kohalik omavalitsus jäätmevaldajate haldamise, arveldamise ja korraldatud jäätmeveoga seotud tehniliste tegevuste korraldamise üle enda asutatud või kontrollitavale organisatsioonile, näiteks mittetulundusühingule, sihtasutusele või äriühingule. Organisatsioon korraldab igapäevast tegevust, peab arvestust jäätmevaldajate üle ning vastutab teenuste administreerimise eest, samal ajal kui kohalik omavalitsus säilitab strateegilise kontrolli ja järelevalve.

Mudeli oluliseks tugevuseks on võimalus koondada jäätmehoolduse korraldamiseks vajalik kompetents eraldiseisvasse organisatsiooni, vähendades samal ajal kohaliku omavalitsuse otsest halduskoormust. Selline lahendus võimaldab kasutada mastaabiefekti ning korraldada teenuseid kulutõhusamalt, eriti juhul kui koostööd tehakse mitme omavalitsuse üleselt.

Samuti võimaldab spetsialiseeritud organisatsioon keskenduda lisaks igapäevasele teenuse korraldamisele ka valdkonna arendamisele, teavitustööle ja ringmajanduse eesmärkide elluviimisele. Kohalik omavalitsus säilitab seejuures kontrolli organisatsiooni tegevuse üle läbi valitseva mõju ja lepinguliste tingimuste.

Mudeli rakendamine eeldab siiski piisava võimekusega organisatsiooni olemasolu ning selget vastutuse jaotust poolte vahel. Samuti kaasneb kohaliku omavalitsuse jaoks kohustus tasuda organisatsioonile teenuste osutamise eest.

Lahendus sobib eelkõige omavalitsustele, kes soovivad säilitada strateegilist kontrolli jäätmehoolduse üle, kuid vältida kogu süsteemi vahetut haldamist oma asutuse sees.

Korraldatud jäätmeveo tegevused on tulenevalt õigusaktide nõuetest universaalsed ning nende teostamist saab standardiseerida ning viia seeläbi tegevused efektiivselt juhitavateks ja madalma kulubaasiga teostavaks. Väike-Maarja valla eesmärgiks on tagada korraldatud jäätmeveo tegevuste jätkusuutlik, elanikele arusaadav ja soodne toimimine ilma valla halduskoormust kasvatamata ja tegevusriske suurendamata.

Seetõttu korraldab Väike-Maarja vald korraldatud jäätmeveoga seotud tegevusi koostööorganisatsiooni kaudu. Mitme omavalitsuse ühine teenuse korraldamine võimaldab koondada vajalikku kompetentsi, ühtlustada tööprotsesse ning kasutada ressursse tõhusamalt kui iga omavalitsuse poolt eraldi tegutsedes. Samuti võimaldab koostöö saavutada suuremat mastaabisäästu hangete ettevalmistamisel, jäätmevaldajate registri haldamisel, klienditeeninduses, järelevalves ning teavitustegevustes.

Omavalitsuse jäätmetasu on võimalik kujundada selliselt, et õigesti liigiti kogutud jäätmete üleandmine on mitu korda odavam segaolmejäätmete üleandmisest ning valesti liigiti kogutud ja liigiti kogumata jäetud jäätmete üleandmine on märgatavalt kallim. Tasu läbipaistvuse saavutamiseks on oluline kindlalt fikseerida, mida jäätmetasu sisse arvestatakse ja milliseid kulutusi selle eest tehakse. Tasu kogumise ja kasutamise andmed tuleb regulaarselt avalikustada ja hoida need andmed kättesaadavana omavalitsuse veebilehel.

Omavalitsuse jäätmetasu hulka on võimalik arvestada jäätmehooldusega seotud kulud:

- kogumisvahenditega seotud kulu (sh konteinerid, biolagunevad kotid või paberkotid, süvamahutid, kompostrid);
- jäätmete veo ja veo ettevalmistamisega seotud kulud (ka kehtiva korra kohaselt), sh jäätmete vedu jäätmejaamadest, avalikest konteineritest ja kogumisringide käigus;
- kogutud jäätmete käitlemise kulu (sh järel sortimine, segaolmejäätmete ladestus või põletus, liigiti kogutud jäätmete ringlussevõtt);
- jäätmekäitluskoha rajamis-, kasutamis-, sulgemis- ja järelhoolduskulud (ka kehtiva korra kohaselt), sh jäätmejaamade, kompostimisväljakute, sorteerimisjaamade, kogumiskohtade rajamine, olemasolevate rajatiste hooldamine, arendamine ja opereerimine;

- korduskasutuslahendustega seotud kulud (sh ringlusmajad);
- administratiivne töö (jäätmevaldajate registri teenus, jäätmevaldajatega arveldamine, liikmemaks),
- teavitus (kampaaniad, üritused, juhendmaterjalide valmistamine ja levitamine),
- järelevalvega kaasnevad kulud (sh valvekaamerad, üleantavate jäätmete kontrollimine),
- muud seotud kulud (nt uuringud, prügikoristus, toetused).

Elektroonikajäätmete ja pakendijäätmete käitlemise puhul maksavad otseselt kulud kinni tootja- ja taaskasutusorganisatsioonid, kaudselt aga ka lõpptarbijad (jäätmekäitluskulud lisatakse toodete hindadele).

Kohalikul tasandil kehtestatud jäätmetasu võimaldab rohkem paindlikkust ja kohalike oludega arvestamist kui riiklikul tasandil kehtestatud jäätmemaks. Kohalik omavalitsus saab jäätmetasu suuruse üle otsustamisel võtta arvesse jäätmete ringlussevõtu eesmärkide saavutamiseks vajaminevaid tegevusi ja investeeringuid.

11. JÄÄTMEKAVA RAKENDAMISE MÕJU KESKKONNALE

Käesoleva jäätmekava eesmärk on arendada terviklikku ja keskkonna- ning terviseohutut jäätmekäitlussüsteemi, pöörates suuremat tähelepanu jäätmete liigiti kogumisele tekkekohal, taaskasutamisele ning jäätmetest tuleneva negatiivse keskkonnamõju vähendamisele.

Planeeritavad tegevused keskenduvad jäätmetekke vähendamisele, liigiti kogumise tõhustamisele, korduskasutuse edendamisele ning jäätmete kogumise ja käitlemise korralduse arendamisele. Jäätmehoolduse ja ringmajanduse arendamisel lähtutakse jäätmehierarhiast, eelistades jäätmetekke vältimist, korduskasutust ja materjalide ringlussevõttu ning toetades ressursside tõhusamat kasutamist kohalikul tasandil.

Jäätmete tekke, kogumise ja käitlemise keskkonnamõju
Kõige suuremat mõju keskkonnale avaldavad jäätmed, mis viiakse otseselt keskkonda ehk ebaseaduslikult kõrvaldatud ja ladestatud jäätmed. Ebaseadusliku jäätmekäitluse riski suurendavad eelkõige korraldatud jäätmeveoga hõlmamata jäätmevaldajad, elanike vähene teadlikkus ja motivatsioon jäätmeid nõuetekohaselt liigiti koguda ning järelevalve piiratud võimalused ja ressursid.

Jäätmetest tuleneva keskkonnamõju vältimisel on oluline roll inimeste teadlikkusel ja jäätmete tekkekohal liigiti kogumise vajalikkuse mõistmisel. Mida rohkem jäätmeid kogutakse liigiti ja antakse üle nõuetekohasele käitlejale, seda suurem on jäätmete taaskasutus ja seda väiksem on negatiivne keskkonnamõju. Sellise tegevusega on võimalik kokku hoida tarbitavaid ressursse ja vältida ohtlike ainete keskkonda sattumist. Olmejäätmete, sealhulgas biolagunevate jäätmete puhul mõjutavad keskkonda lõhnahäiringud, kogumisvahendites tekkiv nõrgvesi ning näriliste ja lindude levik. Selle tõkestamiseks on vajalik tagada regulaarne jäätmevedu, nõuetele vastavate kogumisvahendite kasutamine ja nende sobiv paigutus.

Jäätmeveo keskkonnamõju
Jäätmeveo peamiseks keskkonnamõjuks on jäätmeveomasinate tekitatavad heitgaasid, müra ja lõhnahäiringud ning jäätmeveo käigus jäätmete sattumine keskkonda. Jäätmeveo halb korraldatus, näiteks ebaregulaarne mahutite tühjendamine, võib tekitada välditavaid häiringuid.

Jäätmeveo korraldamisel on oluline tagada piirkondade vaheline logistiline ühtlus ja efektiivsus. Esineb juhtumeid, kus sama piirkonna või tänava majapidamiste jäätmeid kogutakse erinevatel aegadel, kuigi veosagedus on sama. Selline praktika ei ole keskkonna ega majanduslikult otstarbekas, kuna suurendab sõidukite läbisõitu, kütusekulu ja CO_2 heidet.
Seetõttu peab vald oluliseks, et jäätmevedajad järgiksid hanketingimustes sätestatud nõuet logistika ühtlustamiseks ning optimeeriksid veograafikuid nii, et samalt tänavalt kogutaks jäätmeid võimalusel ühel ja samal päeval. See aitab vähendada keskkonnamõju, parandada teenuse kvaliteeti ja suurendada elanike rahulolu.

Korraldatud jäätmevedu võimaldab jäätmete kogumist logistiliselt paremini organiseerida ja vähendada veokite poolt läbitavaid vahemaid ning transpordist tingitud keskkonnamõju. Jäätmeveo keskkonnamõju on võimalik vähendada liigiti kogumise tõhustamise, jäätmetekke vähenemise ning parema logistilise korralduse kaudu. Mõju aitab vähendada ka keskkonnasäästlikumate jäätmeveokite kasutamine ning ühismahutite rakendamine, mis võimaldab optimeerida veograafikuid ja vähendada sõidukite läbisõitu.

Jäätmete kõrvaldamise keskkonnamõju
Jäätmete kõrvaldamine tähendab nende viimist prügilasse, põletamist ilma energiat tootmata või muud toimingut, mis ei kvalifitseeru taaskasutuseks. Nendest tegevustest tulenevaid keskkonnamõjusid vähendavad kõrvaldamiskäitistele seatud ranged nõuded. Keskkonnamõjusid on võimalik täiendavalt vähendada liigiti kogumise kaudu, mis võimaldab suunata suurema osa jäätmetest taaskasutusse ning vähendada kõrvaldamisele minevate jäätmete hulka ja ohtlikkust.

Jäätmete taaskasutamise keskkonnamõju
Jäätmete taaskasutamine avaldab valdavalt positiivset mõju keskkonnale, kuna aitab vähendada uute loodusvarade kasutust, kasvuhoonegaaside heidet ning pikendada materjalide elutsüklit. Materjalide suunamine taaskasutusse säästab energiat ja tooraineid ning vähendab ladestatavate jäätmete hulka.

Samas kaasnevad taaskasutusega teatud keskkonnamõjud, mis sõltuvad kasutatavast tehnoloogiast, jäätmete kvaliteedist ja transpordivahemaadest. Ümbertöötlemise protsessid nõuavad energiat ning võivad põhjustada heitmeid ja kõrvalsaadusi, kui neid ei teostata parima võimaliku tehnoloogia alusel. Suurim keskkonnakasu saavutatakse siis, kui jäätmeid taaskasutatakse võimalikult lähedal nende tekkekohale ja energiatõhusalt.

Tulenevalt jäätmete taaskasutamise eesmärkidest, ringmajandusliku majandusmudeli arendamise vajadusest ning keskkonnahoiu edendamisest on jäätmehoolduse arendamisel katuseesmärgiks keskkonnahoidlikule ja süsinikuneutraalsele jäätmehoolduse korraldamise mudelile üleminek. See tähendab süsteemi, mis soodustab jäätmetekke vähendamist, materjalide ringlussevõttu ning vähese CO_2 heitmega käitlust.

Keskkonnahoidliku jäätmehoolduse raames toetatakse materjalide taaskasutust, korduskasutust ja kompostimist, samuti välditakse jäätmeteket ja vähendatakse tarbimist. Süsinikuneutraalsuse saavutamiseks optimeeritakse logistikat ja transporti, kasutatakse suurema mahutavusega või harvemini tühjendatavaid kogumislahendusi ning võimalusel keskkonnasäästlikumaid jäätmeveokeid.

Ringmajanduse rakendamise keskkonnamõju

Ringmajanduse põhimõtete rakendamine aitab vähendada jäätmeteket, säästa loodusressursse ning vähendada jäätmekäitlusega kaasnevat keskkonnamõju. Ringmajanduse eesmärk on hoida materjale ja tooteid võimalikult kaua kasutuses läbi korduskasutuse, parandamise ja ringlussevõtu. Selline lähenemine vähendab vajadust uute toorainete kasutamiseks ning aitab vähendada tootmise, transpordi ja jäätmete kõrvaldamisega seotud keskkonnakoormust.

Keskkonnamõju väheneb eelkõige läbi jäätmete liigiti kogumise ja materjalide taaskasutusse suunamise. Mida rohkem jäätmeid suunatakse ringlusse, seda vähem jäätmeid ladestatakse prügilasse või põletatakse. See aitab vähendada kasvuhoonegaaside heidet, pinnase- ja veereostuse riski ning energiakulu. Samuti aitab esemete korduskasutus ja parandamine pikendada toodete eluiga ning vältida veel kasutuskõlblike esemete muutumist jäätmeteks. Terviklik ringmajanduse süsteem aitab kaasa ressursitõhusamale ja keskkonnahoidlikumale jäätmehooldusele ning toetab kliima- ja keskkonnaeesmärkide saavutamist.